

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Bc. Jakub Mařík

Krycí směnka

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.

Katedra: Obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 6. 9. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 149 983 znaků včetně mezer.

Jakub Mařík

V Praze dne 6.9.2022

Obsah

ÚVOD	1
1 STRUČNÝ HISTORICKÝ ÚVOD	3
2 MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA	5
2.1 COMMON LAW SPECIFIKA	7
3 ABSTRAKTNOST KRYCÍ SMĚNKY	11
3.1 KAUKA	14
3.2 KAUKA V COMMON LAW	15
3.3 DOBRÁ VÍRA PŘI NABÝVÁNÍ SMĚNKY V COMMON LAW.....	16
3.4 SHRNUÍ.....	18
4 AKCESORITA KRYCÍ SMĚNKY	19
4.1 AKCESORITA ZÁKONNÁ A SMLUVNÍ.....	20
4.2 PROJEV AKCESORITY PŘI VZNIKU ZÁVAZKU.....	21
4.3 PROJEV AKCESORITY V OBSAHU ZÁVAZKU.....	26
4.4 PROJEV AKCESORITY VE ZMĚNÁCH ZÁVAZKU	28
4.5 PROJEV AKCESORITY PŘI ZÁNIKU ZÁVAZKU.....	29
4.6 NEAKCESORICKÉ INSTITUTY.....	31
4.7 AKCESORITA A ABSTRAKTNOST	33
4.8 NEPRÁVÁ AKCESORITA	34
4.9 SHRNUÍ.....	35
5 SUBSIDIARITA KRYCÍ SMĚNKY	36
5.1 VČASNÉ SPLNĚNÍ PRIMÁRNÍHO DLUHU	37
5.2 SUBSIDIARITA ZAJIŠTĚNÍ.....	38
5.3 SUBSIDIARITA U JINÝCH VEDLEJŠÍCH PRÁV NEŽ ZAJIŠTĚNÍ	42
5.4 SUBSIDIARITA A PRIORITA	43
5.5 NEPRÁVÁ SUBSIDIARITA KRYCÍ SMĚNKY	44
5.6 SHRNUÍ.....	46
6 UTVRZUJÍCÍ POVAHA KRYCÍ SMĚNKY	47
6.1 SMĚNKA JAKO PROSTŘEDEK ZAJIŠTĚNÍ	48
6.2 SMĚNKA JAKO UTVRZENÍ DLUHU	50
6.3 SHRNUÍ.....	53
7 ZAJIŠŤOVACÍ POVAHA KRYCÍ SMĚNKY	54
7.1 SMĚNKA VYSTAVENÁ TŘETÍ OSOBOU	55
7.2 SMĚNEČNÉ RUKOJEMSTVÍ	57
7.3 OZNAČENÍ ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKA.....	60
7.4 SHRNUÍ.....	62
8 PŘEVOD KRYCÍ SMĚNKY	63
8.1 SMĚNEČNÁ DOHODA	64
8.2 OSAMOSTATNĚNÍ SMĚNEČNÉ POHLEDÁVKY	66
8.3 STANDARD PÉČE PŘEVODCE KRYCÍ SMĚNKY.....	68
8.4 STANDARD PÉČE NABYVATELE KRYCÍ SMĚNKY	71
8.5 MODELOVÝ PŘÍKLAD Z JUDIKATURY	74
8.6 SHRNUÍ.....	79
ZÁVĚR	80

Úvod

V názvu diplomové práce je užit prvorepublikový termín krycí směnka pro institut v současnosti běžněji označovaný jako zajišťovací směnka.¹ Prvorepublikový Nejvyšší soud definoval krycí směnku takto: „*Směnka, sloužící k zajištění závazku, sluje krycí, protože závazek se jí kryje, upevňuje a zajišťuje.*“² Jak je patrné z definice krycí směnky, tento termín zahrnuje jak utvrzovací charakter, tak i zajišťovací charakter krycí směnky. Ačkoliv se může zdát volba názvu krycí směnka jako staromódní, název diplomové práce má úzkou souvislost s výzkumnou otázkou. Má krycí směnka zajišťovací povahu, nebo se jedná o utvrzovací institut? Je ospravedlnitelné nazývat tento institut zajišťovací směnka? Cílem práce je kvalifikovaná odpověď na tyto otázky.

Výzkumná otázka není pouhou akademickou úvahou, ale má hlubší přesah do směnečné praxe. Je otázkou, jestli krycí směnka poskytuje věřiteli majetkovou jistotu, že buďto třetí osoba bude plnit za dlužníka, anebo určitý majetek dlužníka bude dán k dispozici věřiteli v případě nesplnění hlavního dluhu. Pokud krycí směnka není vůbec zajištěním, je zcestné jí nazývat zajišťovací směnkou. Samotné označení institutu může vyvolat zdání, že dluh je zajištěn náhradním majetkem.

Pro dosažení cíle práce a poskytnutí dostatečných podkladů pro kvalifikovanou odpověď jsou nejprve analyzovány klíčové vlastnosti krycí směnky. Je vůbec možné skloubit směnečné právo se závazkovým, aby krycí směnka naplnila svůj účel? Lze účinně omezit směnečnou abstraktnost? Uplatní se u krycí směnky princip akcesority a subsidiarity, které jsou inherentní obecnému zajištění dluhu? Pro rozbor vlastností krycí směnky je užitá převážně metoda analýzy a komparace s obecným zajištěním a utvrzením dluhu. K zodpovězení výzkumné otázky je užitá metoda syntézy informací z předchozích kapitol. Tuzemská krycí směnka je komparována s Common Law úpravou, přičemž jsou objasněny hlavní rozdíly těchto systémů.

Téma krycí směnky lze považovat za tradiční, přesto v nedávné době vydal Nejvyšší soud rozhodnutí zabývající se problematikou osamostatnění směnečné pohledávky.³ Tato aktuální judikatura nabízí prostor pro výzkum, protože se Nejvyšší soud nezabýval všemi aspekty převodu krycí směnky a nechal první instanci doplnit dokazování. Aktuálnost tématu je tedy dána nutností vyjasnit sporné otázky směnečného práva v oblasti uplatnění krycí směnky.

¹ Přesto se lze i v současné judikatuře setkat s pojmem krytí: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010.

² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 7. 1931, sp. zn. Rv II 397/31.

³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021 sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

První kapitola uvádí v historickém kontextu vznik směnky jako takové. Pozorování postupného vývoje směnečných institutů v čase umožňuje vhléd do nitra směnečného práva. Ve druhé kapitole jsou řešeny mezinárodní souvislosti směnečného práva. Důraz je kladem především na anglosaské prostředí. Pro předporozumění jsou v této kapitole uvedeny obecné směnečné instituty z Common Law.

Třetí kapitola odemyká podstatu směnečné úpravy krycí směnky. Pojednáno je o abstraktnosti krycí směnky, včetně dílčích projevů abstraktnosti při uplatnění krycí směnky. Z důvodu specifické právní úpravy v Common Law je v této kapitole komparována anglosaská směnka s tuzemskou směnkou. Následující čtvrtá a pátá kapitola pojednávají o stěžejních principech zajištění dluhu. Čtvrtá kapitola je věnována akcesoritě krycí směnky. Akcesorita stojí v protikladu směnečné abstraktnosti a vyjadřuje obligační jádro krycí směnky. Ekonomickou logiku zajištění pak vyjadřuje subsidiarita, které je věnována pátá kapitola. V souhrnu tyto tři kapitoly poskytují obraz krycí směnky jako právního nástroje. Každá z těchto kapitol je ukončena dílčím shrnutím hlavních myšlenek.

Šestá kapitola je dedikována hlavní výzkumné otázce. Rozebrána je utvrzovací funkce krycí směnky. V této kapitole je vysvětleno, proč krycí směnka především utvrzuje postavení věřitele a jak se zvýhodněné postavení věřitele projevuje. Ne vždy je dominantní funkcí krycí směnky utvrzení dluhu, proto jsou výjimečné situace, kdy tomu tak není, rozebrány v sedmé kapitole. Součástí výkladu je i směnečné rukojemství, včetně problematických otázek tohoto směnečného institutu v kontextu krycí směnky. V této kapitole je rovněž argumentováno, proč je označení zajišťovací směnka nevhodné pro institut, který převážně plní utvrzovací funkci.

Předchozí kapitoly jsou podkladem pro uvedení krycí směnky v život. Předmětem osmé kapitoly je převod krycí směnky. Právě v realizaci směnečné pohledávky se projevuje úskalí krycí směnky. Pozornost je v této práci soustředěna pouze na převod krycí směnky, protože převodem může dojít k osamostatnění krycí směnky. Osamostatnění krycí směnky může znamenat porušení směnečné dohody, leckdy však způsobí dlužníkovi i majetkovou újmu. V kontextu osamostatnění krycí směnky je řešeno postavení převodce stejně jako postavení nabyvatele krycí směnky. K ilustraci problematiky osamostatnění směnky je prezentována konkrétní kauza Nejvyššího soudu,⁴ včetně rozboru argumentace nižších instancí. V závěru jsou shrnuty nejvýznamnější úvahy této práce.

⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021 sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

1 Stručný historický úvod

Úprava cenných papírů na rozdíl od závazkového práva nepochází z dob starověkého Říma, ale objevuje se výrazně později.⁵ Nicméně první zmínky o směnce (*cambium*) se geograficky řadí právě do oblasti severní Itálie a datují se okolo 12. století.⁶ Kořeny směnek v této obchodně vyspělé oblasti Itálie objasňují i důvod vzniku tohoto cenného papíru. Kotásek vyzdvihuje směnku jako nástroj, který sloužil k překonání měnové roztržičnosti v severoitalských městech. V této době nebylo morální pobírat úrok za poskytování úvěru kvůli ingerenci církve do obchodního života, a tak prakticky nebylo možné zhodnotit nastřádaný kapitál. Místní směnárník (*kampsor*) mohl jednoduše vystavit směnku, kterou si později kupec nechal proplatit v místní měně u jiného kampsora a nemusel tak držet velké množství cizích měn. Pro kupujícího bylo jednodušší cestovat se směnkou, než převážet velké množství mincí obsahující drahý kov. Prvotně byla užívána směnka vlastní, ztělesňující slib kampsora, že za tuto směnku zaplatí on sám v platebním místě. Činnost kampsora byla finanční činností, proto jako profesionál musel mít licenci od panovníka.⁷

Zajímavý je též vývoj směnky cizí, která se objevuje až koncem 13. století.⁸ Směnka cizí se postupně vyvinula z průvodního dopisu přikládaného ke směnce vlastní, ve kterém kampsor vyzýval jiného kampsora k výplatě částky uvedené na směnce a doplňoval další informace obchodu a pozdějšího vypořádání. Časem narostl význam tohoto průvodního dopisu až do té míry, že průvodní dopis přebíral podobu samotného směnečného závazku a jako důsledek byla tato listina uznávána za směnku. Vzdůstající obliba směnky cizí ale zároveň znamenala úpadek směnky vlastní. Terminologicky se cizí směnka označovala jako směnka tažená (*litterae tractae*)⁹ a i nyní se lze v odborné terminologii setkat s označením cizí směnky jako *trata*. Kampsor jako výstavce dopisu byl nazýván *trasant* a adresát průvodního dopisu *trasát*.

⁵ KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 4.

⁶ KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 11.

⁷ KOVAŘÍK, *Směnka a šek*, s. 1.

⁸ *Ibid.*, s. 11.

⁹ *Ibid.*, s. 2.

Zvláštností této středověké směnky cizí je absence *akceptu*, který se vyvinul později. Tento aspekt pramení z toho, že původně bylo umožněno nakládat se směnkami pouze licencovaným profesionálům. Ale s rozvojem obchodu bylo nutné tento monopol prolomit, proto se vedle *akceptu* objevuje i institut *indosamentu*, čímž je dovršen vývoj cizí směnky.¹⁰ Zavedení *indosamentu* je hlavním předpokladem pro další rozmach směnky, protože převodce směnky (*indosant*) odpovídá tomu, na něhož směnku převádí (*indosatáři*) a tak narůstá důvěra v tento nástroj v běžném obchodním styku. Směnka se stala jednoduše převoditelným cenným papírem.

Příkladem užívání směnek veřejností na našem území je dochovaná směnka ze 14. století, ve které figuruje Jan Žižka jako rukojmí.¹¹ Pro kontext této práce je zajímavý zajišťovací prvek této směnky. Tehdy směnky nebyly pouze platebním instrumentem, ale byly také vystavovány jako dodatečné krytí závazku. Směnku začali vydávat též bankéři oproti složení sumy mincí, lze proto hovořit o směnce depotní.¹² Směnka má totiž určité výhody oproti nošení většího objemu cenného kovu, což je zřejmé pro současného uživatele bankovek. Proto není překvapivé, že bankéřem emitovaná vlastní směnka byla na začátku vývoje bankovek. Nicméně je nutné odlišovat takto vydávané směnky soukromou osobou a obdobným dlužnickým cenným papírem vydávaným státem. Státní bankovky měly ve svých počátcích podobu směnky, včetně slibu státu vyplatit za bankovku cenný kov.¹³

Desan ve své práci popisuje klasický motiv státu k vydání bankovek, a to úvěrové financování vojenských operací.¹⁴ Na konci 17. století se rozhodl anglický král společně s parlamentem získat úvěr od skupiny soukromých investorů. Skupina investorů vydala bankovky, které obsahovaly slib anglického krále na požádání držitele vyměnit bankovku za cenné mince. Státní bankovky byly stejně jako směnky volně převoditelné, ačkoliv k jejich převodu nebylo potřeba *indosamentu*. Státní bankovky byly na rozdíl od směnek přijímány pro výběr daní. Skupina investorů získala po první emisi státních bankovek privilegium pojmenovat se Bank of England. Podobu směnky měly obdobně jako v anglickém prostředí i rakousko-uherské koruny.¹⁵ Proto je historický vývoj směnky relevantní i pro pochopení současných bankovek.

¹⁰ KOTÁSEK, *Úvod do směnečného práva*, s. 12.

¹¹ *Ibid.*, s. 7.

¹² KOVAŘÍK, *Směnka a šek*, s. 3.

¹³ *Ibid.*, s. 3.

¹⁴ DESAN, C. *The Constitutional Approach to Money*. in: BANDELI, N., WHERRY, F., ZELIZER, V. (eds) *Money Talks*. Princeton University Press, Princeton, 2017, s. 122.

¹⁵ KOVAŘÍK, *Směnka a šek*, s. 3.

2 Mezinárodní právní úprava

V dalším vývoji směnek se původní zvykové právo ukázalo jako nedostatečná právní regulace. Volně převoditelné směnky byly běžně používány laickou veřejností, proto bylo nutné pravidla směnečného práva přehledně kodifikovat. Proto se už od počátku 17. století, se vznikem národních států, tvoří jednotlivé směnečné kodexy. Národní úprava směnečného práva ale brzdí další rozvoj směnek. Roztříštěná pravidla národních právních řádů neumožňují rozvoj mezinárodního obchodu. Snahy o unifikaci směnečného práva lze vysledovat do 19. století.¹⁶ Příkladem unifikace je Směnečný řád jako výsledek konference v Lipsku, které se účastnilo i tehdejší Rakousko.

Významným unifikačním úspěchem je Ženevská konference z roku 1930, které se účastnilo Československo. Výsledkem této konference je mimo jiné Ženevská úmluva, obsahující v příloze č.1 komplexní předpis směnečného práva, který musí signatáři v případě ratifikace této úmluvy přijmout.¹⁷ Ačkoli Československo podepsalo všechny úmluvy z této konference, nakonec nedošlo k jejich ratifikaci. Přesto je české směnečné právo řazeno do oblasti ženevského práva, jak se nazývají právní řády, které přebraly předpis směnečného práva uvedeného v příloze Ženevské úmluvy. Do oblasti ženevského práva se neřadí Velká Británie a USA, které reprezentují anglosaskou oblast směnečného práva.

Pokus o překonání rozdílů mezi ženevskou a anglosaskou oblastí proběhl na půdě OSN. Sekretariát Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (*UNCITRAL*) připravil informační shrnutí¹⁸ k návrhu Úmluvy OSN o mezinárodních směnkách. Na místo unifikace do jednoho směnečného systému funguje výsledná Úmluva jako alternativní třetí možnost upravující mezinárodní směnky. Sekretariát poznamenává, že se úspěšně podařilo přebrat stejné instituty z obou směnečných oblastí a vyřešit kolizi nestejnorodých institutů. Vzhledem k tomu, že pro účinnost této Úmluvy je potřeba ratifikace nejméně 10 signatáři a od roku 1988 do současnosti ratifikovalo Úmluvu pouze pět států, není aktivace Úmluvy pravděpodobná.

¹⁶ KOTÁSEK, *Úvod do směnečného práva*, s. 15.

¹⁷ *Ibid.*, s. 16.

¹⁸ United Nations Commission On International Trade Law. *United Nations Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes* [online]. New York, 1988. [cit. 20. 6. 2022]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/en/texts/payments/conventions/bills_of_exchange.

Necelých padesát let před Ženevskou konferencí byl ve Velké Británii přijat The Bills of Exchange Act 1882, který kodifikuje směnečná pravidla pro anglosaskou oblast. Tvůrcem The Bills of Exchange Act 1882 je Sir Mackenzie Chalmers, který se též podílel na Marine Insurance Act 1906 a Sale of Goods Act 1893.¹⁹ V literatuře se lze setkat i s názvem Chalmersův zákon pro The Bills of Exchange Act 1882. Tyto předpisy pokládají základ obchodní právní úpravy pro Velkou Británii. The Bills of Exchange Act 1882 má dosah i mimo britské ostrovy, protože v USA byla britská úprava směnečného práva přejata do Uniform Commercial Code, a tak lze hovořit o jednom systému anglosaského práva.²⁰

¹⁹ FOX, D., MUNDAY, R., SOYER, B., TETTENBORN, A., TURNER, P. *Sealy and Hooley's Commercial Law: Text, Cases, and Materials*. 6th Edition, Oxford University Press, 2020.

²⁰ ZAPLETAL, P. *Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu*. Právní rozhledy, 1999, č. 11.

2.1 Common Law specifika

Cílem této podkapitoly je poukázat pouze na zvláštní instituty anglosaského práva, které nemají svou obdobu v tuzemském směnečném právu, popřípadě na instituty značně rozdílné. Ostatní instituty anglosaského směnečného práva jsou dále reflektovány tematicky podle relevantních kapitol.

Výrazné odlišnosti lze shledat již v definici směnky. The Bills of Exchange Act 1882 v článku 3 definuje směnku cizí jako nepodmíněný písemný příkaz, adresovaný výstavcem směnečníkovi, podepsán výstavcem, vyžadující po směnečníkovi, aby zaplatil určitou sumu peněz na požádání nebo v určitý čas na řad remitenta (*Payee*), nebo majiteli směnky (*Bearer*). Naproti tomu Zákon směnečný a šekový nedefinuje směnku cizí, ale vytyčuje podstatné náležitosti směnky. Jak poznamenává Zapletal, anglosaská úprava nevyžaduje po výstavci uvedení slova směnka (*Bill of Exchange, Promisory Note*) ani do názvu cenného papíru, ani do těla textu.²¹ Z toho příkladu je patrná nižší formálnost emise anglosaské směnky.

Problematiku označení směnky řešil Nejvyšší soud Československé republiky s tím, že „Označení »assegno« a »tratta« nerovná se označení »směnka«.“²² Naopak konkretizování směnky svým účelem a uvedení *krycí směnka* do názvu směnky není podstatnou náležitostí, proto vyškrtnutí označení *krycí* v rozporu se směnečnou dohodou nelze pokládat za zfalšování směnky. Nejvyšší soud Československé republiky odůvodňuje právní závěr takto: „neboť označení to nemá vůbec důsledků civilněprávních, vždyť označení to nevyklučuje pojmově její použití k vymáhání zajištěné pohledávky, poněvadž právě v možnosti tohoto použití dochází výrazu ono krytí pohledávky směnkou. Bez možnosti jejího použití k vydobytí pohledávky byla by krycí směnka bezcenným papírem, což by jistě odporovalo vůli stran.“²³

²¹ *Ibid.*, s. 3.

²² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 4. 1930, sp. zn. Rv I 4/30 [Vážný 9812].

²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. března 1933, Rv I 472/33 [Vážný 12468].

Další specifikum anglosaské směnky spočívá v rozdílné formě, ve které lze tuto směnku vydat. Úprava v článku 8 odst. 2 The Bills of Exchange Act 1882 umožňuje vydání směnky buďto na řad, nebo na majitele. V našem právním řádu není možné vydat směnku ve formě na majitele, naopak anglosaská úprava nezná směnku ve formě na jméno (*Rektasměnka*). Z článku I. §11 odst. 1 a odst. 2 Zákona směnečného a šekového²⁴ *a contrario* vyplývá forma směnky jako cenného papíru na řad nebo cenného papíru na jméno. The Bills of Exchange Act 1882 používá pro směnku vydanou na majitele termín *Bearer bill*, přičemž majitel²⁵ směnky se nazývá *Bearer*.

Zvláštnost směnky na majitele se projevuje při dispozici se směnkou. Oprávněný (*Remitent*) není na směnce nikterak uvedený, neprokazuje při předložení směnky nepřetržitou řadu indosamentů ani se jinak nelegitimuje. K přechodu práv ze směnky dochází pouhým předáním směnky na základě směnečné dohody čl. 31 odst. 2 The Bills of Exchange Act 1882. Směnku vydanou na majitele je mnohem jednodušší protiprávně nabýt a následně s ní disponovat, protože ostatní účastníci směnečného vztahu postrádají nástroje pro ověření bezvadného právního stavu. Lze proto uzavřít, že směnka vydaná na majitele neplní garanční funkci cenného papíru. Naproti tomu lze vyzdvihnout posílenou převodní funkci. Forma směnky na majitele představuje spíše určitý archaismus, který pramení z původního zvykového základu anglosaské úpravy směnek, a proto působí velice exoticky ve světle našeho právního řádu. Přesto z níže uvedených důvodů je třeba reflektovat vlastnosti směnky ve formě na majitele i u nás.

Kromě majitele směnky (*Bearer*) operuje článek 2 The Bills of Exchange Act 1882 s pojmem držitel (*Holder*), který je definován jako remitent (*Payee*) nebo indosatář (*Indorsee*), který má směnku v držbě, anebo majitel (*Bearer*). Je potřeba poznamenat, že pouze v případě směnky ve formě na majitele vystupuje majitel směnky. Obdobně jako lze v případě tuzemské směnky na řad převést směnku *rektoindosamentem* podle § 15 odst. 2 Zákona směnečného a šekového s vyloučením odpovědnosti budoucím nabyvatelům směnky, lze v případě anglosaské směnky změnit formu směnky na řad na formu směnky na majitele (*Bearer bill*) pomocí blankoindosamentu. Z tohoto důvodu je obsažen pojem majitele směnky i v definici pojmu držitel (*Holder*).

²⁴ Protože je práce zaměřena na směnečné právo, při citaci Zákona směnečného a šekového se vždy dále myslí čl. I.

²⁵ Ačkoliv pro termín *Bearer* by se hodil spíše překlad držitel podle platné úpravy, pro odlišení od ostatní terminologie bude používán termín majitel.

Zvláštní se ale může jevit závěr, že obráceně nelze přeměnit směnku ve formě na majitele (*Bearer bill*) na směnku ve formě na řad. Tento závěr byl dovozen pro Australskou jurisdikci v nálezu Nejvyššího soudu Nového jižního Walesu v *Miller Associates v. Bennington (1975)*.²⁶ V anglosaské úpravě mají šeky podobu směnky a v této kauze byl šek vystaven ve formě na majitele (*Bearer bill*) s doložkou nepřevoditelnosti (*non-negotiable*). Nabyvatel šeku (*Holder*) kromě převzetí šeku doplnil na šek indosament. Soudce Sheppard J. vědom si limitu, že soudu nebylo známo, s jakým úmyslem byl na šek přidán podpis, rozhodl, že stejně nedošlo ke změně formy šeku na řad. Hlavním argumentem bylo, že k převodu vlastnictví došlo už samotným předáním šeku, a proto nemá následný podpis žádnou právní relevanci.

Ženevský i anglosaský právní systém zná maximu *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam se ipso habet*,²⁷ tedy nikdo nemůže převést na jiného více práv, než kolik sám má. Přesto se řešení vadného právního titulu značně liší v obou právních systémech. V tuzemské úpravě je problematika nabytí vlastnického práva od neoprávněného řešena v §1109 až §1113 Občanského zákoníku. Klíčové pro směnečné právo je ustanovení §1109 odst.1 písm. e); vlastníkem směnky se tak stane ten, kdo nabyl směnku v dobré víře při obchodu se směnkou. Dále Občanský zákoník presumuje v § 994 pravost, řádnost a poctivost držby. V případě pochybností o legitimitě držby je potřeba tuto domněnku vyvrátit. Výchozím stavem tuzemské úpravy je tak silné postavení držitele pramenící z absence úpravy směnky s formou na majitele.

Anglosaská úprava v The Bills of Exchange Act 1882 odlišuje kvalitu postavení držitele (*Holder*) od privilegovaného postavení řádného držitele (*Holder in due course*). O privilegovaném postavení lze hovořit z důvodu, že jenom řádný držitel se může úspěšně ubránit kauzálním námitkám, námitkám předchozích vlastníků směnky, námitce započtení z kauzální pohledávky a jenom řádný držitel nabude řádný titul, resp. řádnou držbu.

Za řádného držitele se považuje podle článku 29 odst. 1 The Bills of Exchange Act 1882 ten, kdo: a) nabyl směnku se všemi formálními náležitostmi před její splatností, b) bez znalosti jakýchkoliv námitek proti této směnce c) nabyl směnku v dobré víře za protihodnotu, aniž by si byl vědom defektu v právním titulu držitele směnky.

²⁶ Miller Associates v. Bennington [1975], Supreme Court of New South Wales.

²⁷ V anglické literatuře zkracováno na *nemo dat quod non habet*.

Zdali má směnka veškeré formální náležitosti je otázka faktická, a proto by měla být v každém případě vyřešena pouhým prohlédnutím směnky,²⁸ přičemž je potřeba zkontrolovat rub i líc směnky. Jako nesplnění formální náležitosti bylo v *Arab Bank Ltd v Ross (1952)* považováno vynechání slova „společnost“ v indosamentu šeku.²⁹ Pozdější doplnění tohoto slova bylo považováno za padělání. Indosatři šek nenabyli v dobré víře a proto neměli ani postavení řádného držitele (*Holder in due course*).

The Bills of Exchange Act 1882 v článku 29 odst. 2 obsahuje výčet příkladů defektu právního titulu; titul nabyvatele je vadný, jestliže byla směnka nebo akcept na směnce získány pomocí podvodu, nátlaku či jiných protiprávních nástrojů, nebo za protiprávní plnění, nebo ve špatné víře či za okolností zakládající podvod. Nicméně The Bills of Exchange Act 1882 předpokládá stejně jako tuzemská úprava, že vše proběhlo řádně pokud splnil držitel (*Holder*) podmínky v článku 29 odst. 1. Rozdílně je ale řešeno rozporování řádného titulu, anglosaská úprava obrací důkazní břemeno, tedy je na držiteli směnky prokázat dobrou víru a splnění podmínek v článku 29 odst. 1.

Lze tak uzavřít, že anglosaská úprava umožňuje snazší dispozici se směnkou ve formě na majitele, ale poskytuje držiteli směnky nižší právní jistotu ohledně jeho právního postavení.

²⁸ BEALE, H. (ed). *Chitty on Contracts*. Consolidated Mainwork Incorporating Second Supplement. 33rd Edition. UK: Sweet & Maxwell Ltd, 2019, marg. č. 36-073.

²⁹ *Arab Bank Ltd v Ross* [1952] 2 Q.B. 216, bod. 10.

3 Abstraktnost krycí směnky

Pojem abstraktnost vyjadřuje určitý soubor vlastností, které jsou charakterizovány samotnou směnkou jako cenným papírem. Tedy co obecně platí o abstraktnosti směnky, uplatní se i pro krycí směnku. Krycí směnka vykazuje určitá specifika tím, že jejím účelem je krytí dluhu. Protože se anglosaská úprava výrazně odlišuje od té kontinentální, jsou specifika krycí směnky ilustrovány v podkapitole 3.2 v rámci komparace s Common Law úpravou.

Abstraktnost směnky se projevuje a) možností směnečného věřitele uplatnit směnku ve směnečném řízení, aniž by tvrdil a prokazoval kauzu směnky, b) omezenou možností směnečného dlužníka uplatňovat námitky vůči pozdějšímu nabyvateli směnky, c) tím, že ze směnečné listiny nemusí být patrná kauza. Abstraktností směnečné pohledávky je myšlena její nezávislost na kauze a na okolnostech neexistujících ve směnečném vztahu.³⁰

Abstraktnost je tedy vlastností směnečné pohledávky, vyplývající z předpisů směnečného práva. Naproti tomu akcesorita a subsidiarita krycí směnky vyjadřují vztah směnečné pohledávky a směnkou kryté podkladové pohledávky. Akcesoritě a subsidiaritě jsou věnovány další kapitoly 4 a 5.

Absence povinnosti tvrdit a prokazovat kauzu směnky vychází z teoretického dělení závazků na abstraktní a kauzální.³¹ Tento projev abstraktnosti označuje Příbyl jako formálně právní, jedná se vlastně o obrácení důkazního břemene ve směnečném řízení.³² Dělicím prvkem je povinnost u kauzálních závazků tvrdit a prokázat kauzu, z čehož vyplývá absence této povinnosti u závazků abstraktních § 1791 odst. 1 a 2 Občanského zákoníku. Za abstraktní jsou označovány závazky z cenného papíru. V tomto smyslu vykazují vlastnost abstraktnosti všechny cenné papíry § 1791 odst. 2 Občanského zákoníku.

³⁰ CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, s. 42.

³¹PETROV, J. § 1791 [Kauzální a abstraktní závazky]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 304.

³² PŘIBYL, Z. *Směnečné právo*. Praha: Karolinum, 1994, s. 19.

Ohledně dalších projevů abstraktnosti se jednotlivé druhy cenných papírů liší. Teorie³³ člení cenné papíry na kauzální a abstraktní, přičemž dělicím faktorem je míra seznatelnosti kauzy cenného papíru ze samotné listiny. Na základě tohoto dělení cenných papírů je za abstraktní cenný papír považována směnka. Z listiny směnky není zpravidla patrná kauza, naopak zřejmým důvodem vydání akcie je podíl vlastníka akcie na společnosti. Příhodně se tento projev abstraktnosti směnky označuje jako textový.³⁴

Výjimečně může směnka obsahovat svůj hospodářský důvod, nicméně text listiny nesmí obsahovat podmínku naplnění slibu či příkazu výstavce této směnky. Tato výjimka může být naplněna hodnotovou doložkou, která obecně vyjadřuje, v čem spočívá kauza, například ve znění: „*hodnota ve zboží předána.*“³⁵ Obvyklejší bude označení směnky jako *krycí* či *zajišťovací*, čímž je ve směnečné listině naznačen její krycí účel. Lze se proto setkat s formulacemi jako „*tato směnka zajišťuje úvěr č. XY.*“³⁶ Doložka nikterak nemodifikuje směnečný závazek, nemá tedy vliv na abstraktnost krycí směnky.³⁷ Přesto může taková doložka oslabit argument směnečného věřitele, že neměl žádné povědomí o existenci kauzální pohledávky. Taková doložka není podstatnou náležitostí, proto ani její vynechání nezakládá neplatnost směnky.³⁸

Absence povinnosti tvrdit a prokazovat kauzu působí ve prospěch směnečného věřitele, to ale neznamená, že kauza nemůže být ve směnečném řízení tvrzena a prokázána směnečným dlužníkem.³⁹ V případě, že je kauza prokázána, tak se relevance namítané kauzy bude odvíjet od konkrétního směnečného vztahu mezi směnečným věřitelem a směnečným dlužníkem. Podle charakteru tohoto vztahu může mít dlužník k dispozici kauzální mimosměnečné námitky, kterými se může ubránit směnečnému nároku majitele směnky. V rozdílném postavení bude původní majitel směnky, který je zároveň věřitelem kauzální pohledávky a majitel, který nabyl směnku indosací v dobré víře bez znalosti původního kauzálního vztahu. Privilegované postavení indosanta charakterizuje materiálně právní abstraktnost směnky.⁴⁰ Odlišné pravidlo pro anglosaskou směnku je popsáno v podkapitole 3.2.

³³ ČECH, P. in: ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I., DĚDIČ, J. a kolektiv. *Obchodní právo – podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 332.

³⁴ PŘIBYL, *Směnečné právo*, s. 19.

³⁵ *Ibid.*, s. 17.

³⁶ KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 32.

³⁷ *Ibid.*, s. 31-32.

³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 4. 1930, sp. zn. Rv I 4/30 [Vážný 9812].

³⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. 1. 1942, sp. zn. Rv II 469/41 [Vážný 18172].

⁴⁰ PŘIBYL, *Směnečné právo*, s. 20.

Míra abstraktnosti krycí směnky se tedy liší podle toho, jestli již došlo k indosaci směnky. Pro odlišení míry abstraktnosti užívá Chalupa výraz formálně abstraktní směnka pro směnku, která nebyla indosována a směnečný dlužník si tak proti směnečnému věřiteli zachoval kromě absolutních námitek i námitky relativní (kauzální). Směnečný dlužník může na svou obranu užít skutečnosti existující mimo směnečný vztah, pocházející z jiného vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, zpravidla půjde o vztah kauzální.⁴¹

Naproti tomu jako materiálně abstraktní směnka je označována směnka, u které v důsledku indosace dochází k odloučení kauzální pohledávky od směnečné pohledávky.⁴² Nabytím krycí směnky indosací dochází ke změně směnečného věřitele, který za splnění dalších podmínek má proti dlužníkovi zvýhodněné postavení. Směnečný dlužník může proti novému směnečnému věřiteli uplatnit kromě absolutních námitek pouze námitky z jiných vztahů k této osobě.

Rektasměnka bude vždy vykazovat stejnou míru abstraktnosti. Protože se rektasměnka převádí s účinky obyčejného postupu jako běžná pohledávka § 11 odst. 2 Zákona směnečného a šekového, veškeré kauzální námitky směnečného dlužníka jsou zachovány i proti pozdějším nabyvatelům směnky.

Pojem abstraktnosti směnky se nevyčerpává nezávislostí směnečného závazku na kauzálním závazku, ale krycí směnka je nezávislá i na jiných mimosměnečných skutečnostech. Chalupa definuje tuto vlastnost jako: „*nezávislost na okolnostech, které neexistují ve směnečném vztahu.*“⁴³ Pouze samotná směnečná listina vyjadřuje skutečnosti nezbytné pro právní existenci směnečného závazku. Pro směnečný vztah nejsou podstatné jiné závazkové vztahy, tedy ani případné změny těchto vztahů. Dojde-li mezi původním směnečným věřitelem a směnečným dlužníkem k narovnání, prominutí dluhu, postoupení pohledávky nebo započtení jiné pohledávky na kauzální pohledávku, tak v žádném z těchto případů nedojde k modifikaci směnečného závazku.

⁴¹ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 43.

⁴² *Ibid.*, s. 43.

⁴³ *Ibid.*, s. 39.

3.1 Kauza

Hospodářský důvod krycí směnky neboli kauza, vysvětluje, proč byla uzavřena směnečná dohoda a proč došlo k vystavení krycí směnky. Není potřeba zabývat se pohnutkou jako takovou, která vedla k uzavření směnečné dohody, ale postačí určení, že směnka kryje dluh například z kupní smlouvy.⁴⁴ Co odlišuje krycí směnku (a ostatní abstraktní závazky) od kauzálních závazků, je ale nezávislost na kauze. Jak bylo výše vysvětleno, existence krycí směnky se odvíjí pouze ze směnečného vztahu.⁴⁵ Je-li tedy hospodářským důvodem vystavení krycí směnky smlouva o úvěru, splněním povinnosti úvěrovaným nemá vliv na existenci krycí směnky. Stejně tak zneplatnění úvěrové smlouvy po vystavení krycí směnky nebude mít vliv na existenci krycí směnky.⁴⁶ Krycí směnka nemusí krýt pouze dluh na vrácení peněz z úvěru, tedy původní kauzální dluh, k jehož krytí byla směnka vystavena. Již vystavená směnka může být směnečnou dohodou přiřazena k jiné pohledávce, tedy pro jiný vztah lze použít stejnou směnku. Stejně tak lze vystavit krycí směnku pro krytí pohledávky budoucí.⁴⁷ Pro určité zjednodušení je dále kauzální pohledávkou myšlena pohledávka krytá směnkou, ačkoliv si lze představit komplikovanější případy, kdy tomu tak není.⁴⁸

Kovařík probírá teoretický výskyt směnky plané, tedy takové, která nemá žádnou příčinu.⁴⁹ Jedná se sice o skvělý příklad ilustrace extrémní formy abstraktnosti směnky, nicméně bez podkladového závazku nemůže krycí směnka naplňovat svůj účel, a tak ztrácí opodstatnění nazývat takovou směnku jako krycí. Přesto absence podkladového závazku nezpůsobí neplatnost směnečného závazku, jedná se tedy o projev nezávislosti směnečného závazku na kauze.

Od hospodářského důvodu je třeba odlišit právní důvod směnky. Právním důvodem směnky je směnečná dohoda, ze které plyne krycí funkce směnky. Směnečná dohoda a její typický obsah je rozebrán v podkapitole 8.1.

⁴⁴ PETROV, J. § 1791 [Kauzální a abstraktní závazky]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 304.

⁴⁵ „I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkví v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho existenci významný a ze směnky nevyplývá.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

⁴⁶ Obdobně aplikovány závěry z Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 933/2008.

⁴⁷ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 17.

⁴⁸ Případy plurality závazků mezi stejnými stranami smlouvy.

⁴⁹ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 13.

3.2 Kauza v Common Law

V podkapitole 2.1 je obecně popsán institut řádného držitele (*holder in due course*), přičemž jednou z podmínek pro nabytí tohoto privilegovaného postavení je nabytí směnky indosací v dobré víře za protihodnotu (*for value*), aniž by si byl nabyvatel vědom defektu v právním titulu zcizitele směnky.

Anglosaská právní úprava na rozdíl od kontinentální úpravy nepovažuje směnku za abstraktní ve smyslu, že je směnka nezávislá na kauzální pohledávce. Tohle specifikum vyplývá z toho, že anglosaský systém stojí na zásadě, že není možné založit závazek bez protihodnoty. Tohle specifikum je vyjádřeno institutem *Consideration*, který se projevuje i ve směnečném právu. Už samotné vydání směnky vyžaduje existenci protihodnoty, stejně tak další převody směnky indosací podmiňují vznik privilegovaného postavení řádného držitele nabytím směnky za protihodnotu v běžném obchodním styku.

Na rozdíl od úpravy běžných závazků je tato zásada značně modifikována v článku 30 odst. 1 The Bills of Exchange Act, který presumuje, že směnka byla nabyta za protihodnotu. Dále podle článku 30 odst. 2 The Bills of Exchange Act je každý nabyvatel považován za řádného držitele, pokud nebude prokázáno, že vydání, akceptace nebo následná indosace neproběhly řádně. Poté je na řádném držiteli, aby prokázal, že v dobré víře poskytl protihodnotu za směnku.

Absence abstraktnosti anglosaské směnky se projeví v situacích, kdy se nabyvatel nestane řádným držitelem, ať už z důvodu, že neposkytl za směnku protihodnotu, či směnku nenabyl indosací. Směnečný dlužník bude mít proti držiteli (*Holder*) všechny námitky z původního kauzálního vztahu. Je tedy zřejmé, že právní jistota držitele je podstatně slabší než u kontinentální směnky.

Jak je výše popsáno, je pro vydání směnky, tak i pro její nabytí, klíčové poskytnutí protihodnoty. The bills of Exchange Act v článku 27 specifikuje, co může být onou protihodnotou. Protihodnota může být dána a) jakoukoliv protihodnotou, která může být považována za dostatečnou pro uzavření smlouvy b) jakýkoliv již existující dluh nebo povinnost. Specifikem úpravy směnek oproti běžným závazkům je skryto pod písmenem b); historická protihodnota neschopná založit běžný závazek má moc založit závazek směnečný.⁵⁰

⁵⁰ *Chitty on contracts*, 36-059.

Historickou protihodnotou může být přečerpaný účet, na jehož úhradu byla majitelem účtu vystavena směnka *McLean v Clydesdale Banking Co (1883)*.⁵¹ V této kauze dlužil pan Cotton své bance vysokou částku, protože přečerpal svůj účet. Cotton si nechal od svého obchodního partnera Mcleana vystavit šek na své jméno, který poté indosoval na svou banku Clydesdale a banka poté začala šek vymáhat u banky pana Mcleana. Zároveň Clydesdale vyrovnala zůstatek na účtu pana Cottona. Mclean dal své bance příkaz, aby šek nevyplatila. V následné soudní při bylo určeno, že přečerpaný účet u banky Clydesdale je dostatečnou protihodnotou za indosovaný šek i přesto, že se jednalo o historický dluh, proto se banka Clydesdale stala řádným držitelem.

Historická protihodnota nemusí vyplývat pouze z jiného vztahu směnečného dlužníka a směnečného věřitele, ale může vyplývat i ze vztahu směnečného věřitele a třetí osoby. Historický dluh třetí osoby ale může sloužit jako dostatečná protihodnota pouze tehdy, pokud se směnečný dlužník zaváže plnit za tuto osobu, musí se jednat o více než pouhý slib a musí zde být souvislost mezi vydáním směnky a historickým dluhem třetí osoby. Takovým příkladem může být slib věřitele, že se zdrží vymáhání splatné pohledávky, pokud třetí osoba vypíše šek ve prospěch věřitele.⁵² Tedy i nečinnost věřitele v podobě zdržení se vymáhání pohledávky je dostatečnou protihodnotou směnky.

3.3 Dobrá víra při nabývání směnky v Common Law

Anglosaská úprava přistupuje rozdílně ke kvalitě dobré víry při nabývání směnky. Pro kontinentální směnku platí, že nabyvatel směnky má privilegované postavení, ledaže při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka § 17 Zákona směnečného a šekového. Naproti tomu článek 29 odst. 1 The Bills of Exchange Act stanoví jako podmínku nabytí privilegovaného postavení dobrou víru nabyvatele a absenci podezřelých okolností při nabytí směnky. Je-li prokázán defekt v právním titulu, je na řádném držiteli (*Holder in due Course*), aby prokázal nabytí směnky v dobré víře za protihodnotu.

U kontinentální směnky je na směnečném dlužníkovi podat důkaz opaku o dobré víře nabyvatele směnky. Jedná se o právo směnečného dlužníka a vyžaduje procesní aktivitu tohoto dlužníka.⁵³ Směnečný dlužník musí případně prokázat buďto zlou víru nabyvatele směnky, nebo jeho hrubou nedbalost článek 16 odst. 2 Zákona směnečného a šekového. Jaký standard opatrnosti musí zachovat nabyvatel směnky je dále předmětem 8. kapitoly o převodu krycí směnky.

⁵¹ *McLean v Clydesdale Banking Co.* [1883] 9 App. Cas. 949.

⁵² *Chitty on contracts*, 36-060.

⁵³ PŘIBYL, *Směnečné právo*, s. 39.

Naproti tomu anglosaská úprava v článku 90 The Bills of Exchange Act 1882 definuje jednání v dobré víře pro účely tohoto zákona jako jednání, které je učiněno poctivě, lhostejno, jestli bylo učiněno nedbale. O jednání v dobré víře nepůjde, pokud nabyvatel měl povědomí, že něco není se směnkou v pořádku. Pro nedostatek dobré víry není potřeba, aby měl nabyvatel představu, co je konkrétně špatně.⁵⁴

Otázka nabytí směnky pod cenou a s tím související dobrá víra nabyvatele byla řešena v kauze Jones v Gordon (1877). Jako součást podvodného schématu akceptoval Gordon cizí směnky v celkové hodnotě 1 800 liber šterlinků. Podvodné směnky nabyl Jones za cenu 200 liber šterlinků, přičemž Jones věděl o finančních potížích Gordona, ale neučinil žádné aktivní kroky, aby si ověřil jeho solventnost. Soudce Lord Blackburn deklaroval takové jednání nabyvatele jako odporující dobré víře. „*To, že za směnku byla poskytnuta protihodnota nevylučuje lehkomyšlnost, nedbalost či pošetilost spočívající v absenci jakéhokoliv podezření, že směnka je vadná, za takto podezřelých okolností.*“⁵⁵ V dokazování vyšlo najevo, že Jones nebyl fušer ani hlupák, ale že se při nabytí směnky rozhodl ignorovat podezřelé okolnosti. Jones se tak nestal držitelem v dobré víře.

Případné pochyby nabyvatele se nevztahují pouze na právní titul, ale také na nedostatky v emisi a indosamentu směnky. V kauze Williams and Glyn's Bank Ltd. v. Belkin Packaging Ltd. (1983)⁵⁶ se řádným držitelem nestala banka, která nabyla diskontované směnky jako součást odložené platby s tím, že v budoucnu dojde k nahrazení těchto směnek novou emisí. Tím, že banka věděla o podmíněnosti vydaných směnek, nemohla tyto směnky nabýt v dobré víře.

Na otázku, co může vyvolat pochyby o směnce odpovídá soudce Denning LJ v kauze Arab Bank Ltd v Ross (1952): „*Směnka je jako bankovka. Nemá budit žádnou pochybnost. Jak ale odpovědět na otázku, kdy indosament vzbuzuje pochybnost? Řekl bych, že se jedná o praktickou otázku, na kterou zpravidla lépe odpoví bankéř nežli právník. Bankéři posuzují pravidelnost indosamentů každý týden, každý den v týdnu a každou hodinu.*“⁵⁷ Protože je směnka nástrojem obchodníků, standard nutný k posouzení směnky při jejím nabytím je dán běžnou praxí těchto obchodníků. Pokud tedy trénované oko bankéře podnítl určitou pochybnost o směnce, nemůže se stát nabyvatel směnky řádným držitelem.

⁵⁴ Chitty on contracts, 36-075.

⁵⁵ Jones v Gordon [1877] 2 App Cas 616, House of Lords.

⁵⁶ Williams and Glyn's Bank Ltd. v. Belkin Packaging Ltd., 1983 CanLII 146 (SCC), [1983] 1 SCR 661.

⁵⁷ Arab Bank Ltd v Ross [1952] 2 QB 216, Court of Appeal.

3.4 Shrnutí

Na závěr kapitoly lze shrnout, že abstraktnost je typická vlastnost všech směnek. Abstraktnost směnky vyplývá z úpravy směnečného práva, jedná se o vlastnost směnečné pohledávky. Abstraktností je míněna jednak formálně právní abstraktnost, privilegující směnečné věřitele absencí povinnosti tvrdit a prokazovat kauzu, dále materiálně právní abstraktnost svědčící nabyvateli, jenž nabyl směnku indosací a v neposlední řadě abstraktnost textová, tedy že směnka nemusí mít ze své listiny seznatelnou kauzu. Míra abstraktnosti se liší podle znalosti kauzy nabyvatelem směnky, v případě rektasměnky jsou kauzální námitky směnečného dlužníka zachovány vždy. Označení krycí směnka je vedlejší doložkou, která naznačuje kauzu a oslabuje postavení směnečného věřitele. Vynechání označení *krycí či zajišťovací* nezaloží neplatnost směnky.

Anglosaská směnka klade vyšší nároky na nabyvatele směnky, aby se stal řádným držitelem a mohl se ubránit kauzálním námitkám směnečného dlužníka. Hlavním rozdílem je podmínka nabytí směnky v dobré víře za protihodnotu v běžném obchodním styku. Anglosaské právo je založeno na principu poskytnutí protihodnoty jak za vystavení směnky, tak i pro nabytí postavení řádného držitele. Rozdílně je v anglosaské úpravě koncipováno důkazní břemeno ohledně dobré víry nabyvatele. Anglosaské právo nezná rektasměnku, proto vyrovnává vztah směnečného dlužníka a směnečného věřitele jinými instituty.

4 Akcesorita krycí směňky

„Akcesoritou rozumíme závislost jednoho (vedlejšího, pomocného) práva na jiném (hlavním) právu.“⁵⁸ Obecně akcesorita vyjadřuje vztah závislosti sekundárního právního vztahu na vztahu primárním.⁵⁹ Rozlišování na vztah hlavní a vedlejší má ekonomickou logiku. Strany hlavního obligačního závazku si stanoví práva a povinnosti, přičemž na podporu řádného splnění hlavní povinnosti si sjednají vztah vedlejší. Ekonomickým účelem vedlejšího vztahu je čistě podpora vztahu hlavního. Proto je vztah vedlejší existenčně závislý na vztahu hlavního. Závislost sekundárního vztahu na vztahu primárním se projevuje při a) vzniku tohoto vztahu, b) trvání tohoto vztahu, c) změnách primárního vztahu a d) zániku primárního vztahu. Vedlejší vztah je obsahově závislý na vztahu primárním. Koncept akcesority vychází z obligačního práva, odvíjí se od ujednání věřitele a dlužníka o krycí funkci směňky.

Krycí směňka vykazuje nejen vlastnosti typické pro ostatní směňky (abstraktnost), ale také vlastnosti typické pro utvrzovací, zajišťovací a jiné vedlejší závazky (akcesorita a subsidiarita). Akcesoritu jako vlastnost typickou pro utvrzení a zajištění dluhu, je možné do určité míry vysledovat i u krycí směňky. Pro přehlednost je v této kapitole ilustrována akcesorita vedlejších závazků, načež jsou obecné závěry o akcesoritě konfrontovány se specifikem krycí směňky.

⁵⁸ BEZOUŠKA, P. *Akcesorita zástavního práva a její praktické důsledky*. Právní rozhledy, 2021, č. 4, s. 136-139.

⁵⁹ RICHTER, T. *Zajištění dluhů podle nového občanského zákoníku – základní otázky a obecná úprava*. Obchodněprávní revue, 2013, č. 7-8, s. 193 – 203.

4.1 Akcesorita zákonná a smluvní

U každého vztahu dvou práv je možné určit jejich vzájemnou závislost nebo nezávislost. Totéž platí pro závazky (dluhy). Jako obecné pravidlo platí, že závazky (dluhy) nevykazují akcesoritu, ledaže ze zákona nebo smlouvy vyplývá akcesorita. Zákonou akcesoritu vykazuje například ručení, zástava, smluvní pokuta, ale i úroky z prodlení.⁶⁰ Akcesorita není zákonem nadefinovaný pojem, v zákoně se ale lze setkat s jednotlivými projevy akcesority. Stejně tak lze ze zákonného ustanovení vyčíst neakcesoritu určitého institutu.

Až na výjimky lze ujednat akcesoritu smluvně. Smluvně lze například stanovit akcesorický vztah i v záruční listině, čímž dojde k ujednání akcesority u finanční záruky, která je ze zákona neakcesorická.⁶¹ Obecně je možné modifikovat i stávající zajišťovací instituty nebo tyto instituty různě kombinovat. Jako platné ujednání bylo shledáno poskytnutí kauce předem, s obligačním nárokem na její vrácení.⁶² Svoji povahou by takové ujednání v účinné úpravě představovalo závdavek § 1808 Občanského zákoníku. Někdy je více než vhodné akcesoritu výslovně sjednat. Ručitelský závazek obsažený v notářském zápisu se svolením k vykonatelnosti vyžaduje vyjádření akcesority vztahu dlužníka a ručitele vůči věřiteli, jinak nebude notářský zápis materiálně vykonatelný.⁶³

Limitem smluvních ujednání jsou ale kogentní normy zákona. Nelze například modifikovat akcesorickou povahu zástavního práva.⁶⁴ Stejně omezení platí i pro zadržovací právo, jedná se také o věcné právo k věci cizí.

⁶⁰ PETROV, J. § 1791 [Kauzální a abstraktní závazky]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 304.

⁶¹ „*To samozřejmě nic nemění na tom, že akcesorita ... finanční záruky může být stanovena v záruční listině.*“ KINDL, M. *Zajištění a utvrzení dluhů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 18.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. 23 Cdo 2239/2012.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2014, sp. zn. 21 Cdo 494/2014.

⁶⁴ BEZOUŠKA, P. *Akcesorita zástavního práva a její praktické důsledky*. Právní rozhledy, 2021, č. 4, s. 136-139.

4.2 Projev akcesority při vzniku závazku

Existenční závislost vedlejšího závazku na závazku hlavním se projevuje již při vzniku vedlejšího závazku. Předpokladem řádného vzniku vedlejšího práva je existence práva primárního. K zajištění primárního dluhu dojde zřízením vedlejšího dluhu, jehož vznik je závislý na existenci primárního dluhu.⁶⁵

*„Akcesorickým je zástavní právo zejména proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit.“*⁶⁶ Pokud zajištěný dluh platně nevznikl, nemá to za následek neplatnost zástavní smlouvy, pouze nedojde ke vzniku zástavního práva.⁶⁷ Zástavním právem lze zajistit dluh o určité výši, nebo dluh jehož výši lze určit kdykoliv v době trvání zástavního práva § 1311 odst. 1 Občanského zákoníku. Problematická se může jevit poslední věta stejného odstavce, stanovující, že zástavním právem lze zajistit i dluh podmíněný nebo i takový, který má vzniknout teprve v budoucnu. Čistě jazykovým výkladem by se dalo dojít k závěru, že lze zajistit i dluh budoucí, tedy, že zajištění dluhu vzniká před vznikem primárního dluhu.

V případě zajištění budoucího dluhu zástavním právem se jedná o modifikaci akcesority zástavního práva.⁶⁸ Zajišťovací vztah je časově předřazen vzniku primárního vztahu. Akcesorita je ale zachována tím, že pokud dle předpokladu nevznikne primární vztah, dojde k zániku zástavního práva na základě analogie s § 1376 Občanského zákoníku.⁶⁹ Nejedná se ale o jednotný názor.⁷⁰ Účelem tohoto ustanovení je určení priority zástavních věřitelů.

Totožně je upraven vznik ručení, předpokladem je existence platného dluhu § 2019 odst. 1 Občanského zákoníku. Stejně jako u zástavního práva je ale akcesorita ručení modifikována možností zajištění budoucího nebo podmíněného dluhu. Pokud primární závazek nevznikne, dojde k zániku ručení.⁷¹ Navíc platnosti ručení nebrání nedostatek způsobilosti dlužníka, pokud o tom ručitel věděl nebo vědět musel § 2019 odst. 2 Občanského zákoníku.

⁶⁵ KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*. s. 16.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 296/2003.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 957/2001.

⁶⁸ BEZOUŠKA, P. § 1311 [Zástavní pohledávka]. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1257, marg. č. 19.

⁶⁹ HAMPL, O. § 1311 [Zajištěný dluh]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 14.

⁷⁰ ARABASZ, J., BOGUSKÝ, P. *Akcesorita zajištění dle Nejvyššího soudu – z dobrého sluhu zlým pánem*. Právní rozhledy, 2016, č. 5, s. 153-168.

⁷¹ POROD, J. § 2018 [Ručení]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 17.

V judikatuře se lze setkat i s otázkou, zdali lze sjednat zajišťovací převod práva pro budoucí primární dluh.⁷² Tato otázka nebyla Nejvyšším soudem vyřešena, je tedy na soudu nižší instance vypořádat se s argumentací žalobkyně. Z výchozího principu akcesority se lze spíše přiklonit k tomu, že takto sjednaný zajišťovací převod práva bude neúčinný do té doby, než vznikne primární dluh. Zákonnou výjimku u zástavního práva a ručení bych analogicky na tento případ neaplikoval.

*„Stejně jako u jiných zajištění, může i směnka zajišťovat budoucí pohledávky, a tedy v době uzavření smlouvy o zajištění směnkou nemusí být ještě uzavřena smlouva kauzální, je-li jinak zcela zřejmé, o jaký budoucí zajišťovaný závazek se má jednat.“*⁷³ V případě krycí směnky se také jedná o výjimku z akcesority při vzniku vedlejšího dluhu. Na rozdíl od zástavního práva a ručení nedojde k zániku krycí směnky, pokud platně nevznikne hlavní dluh.

Ke vzniku zadržovacího práva může dojít pouze tehdy, pokud platně vznikla zajišťovaná pohledávka.⁷⁴

Akcesorita se neprojevuje při vzniku vedlejšího práva pouze u zajištění dluhu, ale předpoklad existence primárního práva je stanoven i pro platný vznik utvrzení dluhu. Smluvní pokutu si lze ujednat pro případ porušení smluvené povinnosti § 2048 Občanského zákoníku. *„Pokud je jako odporující zákonu neplatné ujednání o založení hlavního závazku, nemohlo platně vzniknout ani jeho zajištění; neplatným je tudíž i ujednání o smluvní pokutě.“*⁷⁵ V judikatuře je neřešená otázka, jestli je možné utvrdit smluvní pokutou dluh z naturální obligace.⁷⁶ Rozdílem oproti případu neplatnosti primárního závazku je pouhá nevymahatelnost pohledávky ze sázky, navíc ustanovení § 2878 Občanského zákoníku hovoří pouze o zajištění a uznání dluhu. Přesto většina doktríny dovozuje, že nelze dluh ze sázky utvrdit smluvní pokutou.⁷⁷ Každopádně takový dluh lze krýt směnkou, ale směnečný dlužník bude mít kauzální námitku naturální obligace.

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2644/2018.

⁷³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. 5 Cmo 487/2008.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2265/2005.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002.

⁷⁶ ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 425.

⁷⁷ RAJCHL, J. § 2878. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník § 2716-2893. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021*, s. 1295, marg. č. 1. a DVOŘÁK, B. § 2878 [Zajištění sázkových pohledávek]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3.

Pro platné sjednání smluvní pokuty je podstatné, aby smluvní pokuta byla sjednána účastníky hlavního utvrzovaného vztahu.⁷⁸ „*Jinými slovy, smluvní pokutu mohou sjednat pouze osoby v postavení věřitel – dlužník hlavního (smluvní pokutou zajišťovaného) závazku.*“⁷⁹ Jde tak o další předpoklad vzniku vedlejšího práva. Akcesorita smluvní pokuty je modifikována při její realizaci, jedná se o samostatný majetkový nárok, který existuje sám o sobě.⁸⁰ Proto lze z tohoto samostatného majetkového nároku požadovat i zákonný úrok z prodlení, který je příslušenstvím smluvní pokuty.⁸¹ Stejně tak lze vystavit krycí směnku k utvrzení nároku na smluvní pokutu.

Dalším akcesorickým utvrzujícím institutem je uznání dluhu. „*Znamená to mimo jiné, že dohoda o uznání dluhu je platná jen tehdy, vznikla – li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit.*“⁸² Je otázka, jestli tento závěr je použitelný i na jednostranné prohlášení dlužníka. Vzhledem k tomu, že i jednostranné prohlášení dlužníka nemá jiný účel než utvrzení primární povinnosti, nemůže toto prohlášení mít právní relevanci bez existence utvrzovaného dluhu. Za akcesorické považuje uznání dluhu i Kindl.⁸³

Kromě uznání dluhu je možné dovodit akcesoritu i u jiného dlužního úpisu, jehož významem je pouhé osvědčení existence dluhu § 1952 odst.1 Občanského zákoníku. Jiný dlužní úpis nesplňuje podmínky uznání dluhu podle § 2053 Občanského zákoníku, přesto bez existence primární povinnosti nemůže mít taková listina žádnou právní relevanci. To, že jiný dlužní úpis potvrzuje existenci závazku, tento dluh v určité míře utvrzuje.⁸⁴ Lze tedy uzavřít, že listina mající povahu jiného dlužního úpisu posiluje důkazní pozici věřitele. Taková listina je akcesorická na vzniku primárního dluhu.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 32 Odo 266/2003.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2007 sp. zn. 33 Cdo 2637/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2006 sp. zn. 21 Cdo 681/2006, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010 sp. zn. 21 Cdo 3173/2005, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2008 sp. zn. 23 Cdo 5280/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2009 sp. zn. 32 Cdo 1434/2008.

⁸¹ KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*, s. 20.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2002, sp. zn. 33 Cdo 1171/2000.

⁸³ KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*, s. 20.

⁸⁴ *Ibid.*, s. 20.

Je-li výše obhajován názor, že i jiný dlužní úpis je akcesorický na potvrzovaném dluhu, je možné uvažovat i nad akcesoritou kvitance. Kvitance ve svém důsledku slouží nikoliv věřiteli, ale naopak dlužníkovi k případnému usnadnění důkazní pozice. Kvitance osvědčuje dlužníkovo řádné splnění dluhu. Lze si těžko představit, že věřitel může platně osvědčit splnění neexistujícího dluhu. Stejným argumentem lze dojít k závěru, že i kvalifikované potvrzení o zániku dluhu neboli kvitance, je akcesorické na dluhu primárním. Na druhou stranu se kvitance vystavuje až po zániku primárního dluhu, tedy primární dluh už v době vystavení kvitance neexistuje. V pravém slova smyslu se o akcesoritu kvitance nejedná.

Akcesorickou povahu vykazuje i utvrzení dluhu v podobě zřízení zákazu zatížení nebo zcizení věci, označované anglickým termínem Negative Pledge § 1761 Občanského zákoníku. Pro platné zřízení Negative Pledge je nutný předchozí majetkový zájem hodný právní ochrany. Takovým majetkovým zájmem je existence primárního dluhu.⁸⁵

Zvláštním institutem upraveným mimo zajištění a utvrzení dluhu je přistoupení k dluhu neboli kumulativní intercese. Jedná se systematicky o změnu v subjektu závazku, respektive navýšení počtu dlužníků. Přesto se ve starší judikatuře dovodila zajišťovací funkce tohoto institutu.⁸⁶ Předpokladem platného přistoupení k dluhu je existence primárního dluhu.⁸⁷ „*Institut přistoupení k dluhu je zcela samostatný a předpokládá existenci dlužnického vztahu, že tedy v době, kdy někdo přistupuje k dluhu určitého dlužníka, tento dluh již existuje a přistupující zcela přesně ví, k jakému dluhu přistupuje.*“⁸⁸ Je otázka, zdali by se dalo přistoupit k dostatečně určitému budoucímu dluhu, jako je tomu v případě zřízení zástavního práva. Navýšit počet dlužníků přistoupením k dluhu lze až po vzniku primárního dluhu, jinak by se nejednalo o změnu závazku. Je tedy potřeba se přiklonit k citované judikatuře a převzít tento závěr i do účinné úpravy. Přistoupení k dluhu je akcesorické na existujícím primárním dluhu, neuplatní se zde modifikace akcesority jako u ručení a zástavního práva.

⁸⁵ HULMÁK, M. § 1761 [Zákaz zatížení nebo zcizení]. In: HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 204, marg. č. 26.

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2010, sp. zn. 20 Cdo 2080/2008.

⁸⁷ A contrario závěr dovozený o existenci primárního dluhu v: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2035/2011.

⁸⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1996, sp. zn. 5 Cmo 131/95.

Mimo vyjmenované zajišťovací a utvrzovací instituty má akcesorickou povahu i typicky sankční institut, a to zákonný úrok z prodlení: „*Úrokový závazkový vztah je vztahem akcesorickým, jehož vznik je podmíněn platným závazkovým vztahem hlavním.*“⁸⁹ Nelze si představit případ, kdy by mohlo dojít ke vzniku vedlejší povinnosti v podobě úroků z prodlení bez existence primární povinnosti. Ke vzniku sankčního vztahu z prodlení dlužníka může dojít pouze za předpokladu platné existence primární povinnosti. I další příslušenství pohledávky vykazuje akcesoritu. Jedná se o úroky a náklady spojené s uplatněním pohledávky § 513 Občanského zákoníku. Akcesorita příslušenství vychází ze zákonného pravidla, že příslušenství pohledávky sleduje osud primárního práva § 510 odst. 2 Občanského zákoníku.

Až na výše popsané výjimky lze shrnout slovy Nejvyššího soudu: „*Z akcesorické povahy zajištění závazků vyplývá, že vedlejší (zajišťovací) závazek nemůže platně vzniknout bez existence platného hlavního (zajišťovaného) závazku.*“⁹⁰ Samozřejmě vzhledem ke změně terminologie je tento závěr možné vztáhnout i na utvrzení dluhu a další popsané akcesorické vztahy. Stejný princip platí i pro zajištění v Common Law.⁹¹ Nicméně v Common Law je možné zřídit podmíněné zajištění i pro budoucí dluh s tím, že k zajištění dojde platným vznikem primárního dluhu.⁹²

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2004, sp. zn. 32 Odo 21/2002.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002.

⁹¹ *Sealy and Hooley's Commercial Law*, s. 929.

⁹² *Tailby v Official Receiver*: HL 1888, 13 App Cas 523.

4.3 Projev akcesority v obsahu závazku

Závislost vedlejšího vztahu na hlavním se projevuje i v obsahu vedlejšího vztahu. Tato vlastnost vychází z teoretického dělení akcesority na akcesoritu existenční a akcesoritu funkční. Akcesorita existenční se projevuje při vzniku a zániku vedlejšího vztahu. Naproti tomu akcesorita funkční „byla určena podmíněností obsahu akcesorického závazku obsahem závazku hlavního, tj. vždy musela směřovat k plnění zajišťovací, uhrazovací či obdobné funkce.“⁹³

Obsah vedlejšího vztahu je vymezen jeho pomocnou funkcí. Věřiteli primárního dluhu neplyne z vedlejšího dluhu žádná přidaná majetková hodnota. „Zřízením zástavního práva k zajištění pohledávky se nezvyšuje (nerozmnožuje) majetek zástavního věřitele.“⁹⁴ Obsahovým projevem akcesority je ekonomická skutečnost, že vznikem nároku věřitele na uspokojení z vedlejšího práva nemůže mít za následek, že dojde ke zvětšení majetku věřitele. Přebytečná hodnota, co obdrží věřitel výkonem zástavního práva, je vrácena zástavnímu dlužníkovi § 1370 Občanského zákoníku. Stejně tak musí věřitel vrátit přebytečnou hodnotu, kterou nabyl zajišťovacím převodem práva § 2044 odst. 2 Občanského zákoníku.

U smluvní pokuty se ale její akcesorita projevuje v pravidle přiměřenosti výše smluvní pokuty vzhledem k významu utvrzované povinnosti § 2051 Občanského zákoníku. Jako nepřiměřená byla shledána smluvní pokuta 2 % denně z dlužné částky.⁹⁵ Za přemrštěnou pobídkovou výši smluvní pokuty bylo označeno 0,67 % denně z dlužné částky.⁹⁶ Nicméně pokud dlužná částka ze smluvní pokuty naroste z důvodu dlouhodobého prodlení dlužníka, nelze automaticky považovat za nepřiměřenou sjednanou smluvní pokutu ve výši 1 % denně z dlužné částky.⁹⁷ Ve výsledku může nastat případ, kdy věřitel v důsledku porušení utvrzené povinnosti dlužníkem získá z vedlejšího vztahu vyšší majetkové vypořádání, než by mu náleželo ze vztahu primárního. Je ale potřeba zdůraznit, že k této situaci může dojít pouze v případě porušení pro věřitele významné smluvní povinnosti. Význam této smluvní povinnosti je kvantifikovatelný právě ujednáním o smluvní pokutě.

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2644/2018.

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1348/2005.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 26 Odo 371/2006.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4956/2007.

Pokud dojde k řádnému splnění primární povinnosti, věřitel se nebude uspokojovat z vedlejšího vztahu. Naproti tomu, pokud nedojde ke splnění primární povinnosti, věřitel se zhojí z vedlejšího vztahu jenom do té míry, na co měl právo z primárního vztahu. Tyto závěry se dají obecně aplikovat na zajišťovací instituty.

4.4 Projev akcesority ve změnách závazku

Existenciální provázanost vedlejšího práva s primárním právem se projevuje i u změn primárního závazku. Dojde-li k novaci nebo narovnání primárního vztahu, zajištění se začne vztahovat i na novativní nebo narovnaný primární vztah § 1907 Občanského zákoníku. Doktrína se shodne, že sice zákon používá pouze termín zajištění, ale dané pravidlo se uplatní i pro jiná akcesorická práva.⁹⁸ Rozsah zajištění poskytnutý třetí osobou se novací nebo narovnáním nezmění, pokud tato třetí osoba ke změně závazku nepřistoupila.

Ke změně nedochází jen u primárního vztahu. V čase se může měnit i dlužníkem poskytnutá jistota. Dojde-li ke kvalitativnímu zhoršení poskytnuté jistoty do té míry, že se zajištění stane nedostatečným, může věřitel žádat po dlužníkovi doplnění jistoty § 2017 odst. 1 Občanského zákoníku. Právně nedochází ke změně vedlejšího vztahu, ale předmět vedlejšího vztahu určený k náhradnímu uspokojení věřitele ztrácí svou ekonomickou hodnotu. Změna věcněprávního zajištění může založit nedostatečnost poskytnuté jistoty. Pomocné právo založené za účelem podpory práva primárního není v důsledku ztráty ekonomické hodnoty schopné plnit svůj účel, proto je třeba doplnit předmět sekundárního vztahu.

Akcesorita vedlejšího práva se projevuje i omezenou dispozicí věřitele s vedlejším právem. Věřitel nemůže samostatně zcizit zástavní právo, aniž by zároveň zcizil zajištěnou pohledávku. Stejně tak je potřeba upozornit na to, že věřitel nemůže volně měnit provázání primárního dluhu se sekundárním dluhem. Nelze tedy pod stávající zajištění podřadit novou pohledávku, aniž by došlo k modifikaci vedlejšího vztahu.⁹⁹ Obecně postoupením nabývá postupník veškerá akcesorická práva k pohledávce, včetně jejího zajištění § 1880 Občanského zákoníku.¹⁰⁰

⁹⁸ DVOŘÁK, B. § 1907 [Zajištění práv]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 832, BŘÍZA, P., PAVELKA, T. § 1907 [Zajištění práv z novace nebo narovnání]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁹⁹ BEZOUŠKA, P. § 1309 [Vymezení zástavního práva; zákaz zřídit zástavní právo]. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1229.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2006, sp. zn. 32 Odo 473/2005.

4.5 Projev akcesority při zániku závazku

Existenciální závislost vedlejšího práva na primárním se nejčastěji projeví u zániku primárního práva. Ideálním způsobem zániku každého primárního dluhu je splnění, přičemž podpůrná role vedlejšího práva končí zánikem primárního dluhu. Občanský zákoník výslovně upravuje akcesoritu při zániku primárního dluhu u zástavního práva § 1376, zadržovacího práva § 1399 a ručení § 2026 odst. 1. Naopak uspokojením se z vedlejšího práva nemusí dojít k zániku primárního práva, tento závěr platí pro zaplacení smluvní pokuty § 2049 Občanského zákoníku.

Je potřeba odlišovat, jestli je vedlejší právo akcesorické k zajišťované pohledávce, nebo je akcesorické k osobě dlužníka. Zánik zástavního dlužníka nevede k zániku zástavního práva, protože zástavní právo je akcesorické k zajišťované pohledávce.¹⁰¹ Stejně tak ručení je akcesorické k zajišťované pohledávce. Likvidací pozůstalosti, jejíž součástí byl i zajištěný dluh, dochází k zániku ručení.¹⁰² K zániku zástavního práva dojde i v případě, že zajištěný dluh splní ručitel.¹⁰³

Rozvazovací podmínka se naplní u zajišťovacího převodu práva splněním hlavního dluhu. „Z akcesorické povahy zajišťovacího převodu práva přitom plyne, že účinky zajišťovacího převodu práva nemohou nastat dříve než u závazku, který je tímto zajišťovacím institutem zajišťován. Jinými slovy, prodlení dlužníka podle zajišťovací smlouvy nemůže nastat na základě jiných skutečností, než jaké jsou předvídaný v samotné úvěrové smlouvě.“¹⁰⁴ Pokud by zajišťovací převod práva byl účinný až poté, co se dlužník dostane do prodlení, nejednalo by se o zajišťovací převod práva. Takové ujednání je odkládací, nikoliv rozvazovací podmínkou a má povahu propadné zástavy.¹⁰⁵

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1198/2005.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3490/2014.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 563/2003.

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4395/2009.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2017, sp. zn. 32 Cdo 4557/2016.

K zániku primárního dluhu může dojít ale i jiným způsobem, než je splnění dluhu. Dluh z primárního závazku může také zaniknout odstoupením od smlouvy. Obecně se odstoupení od smlouvy nedotýká zajištění § 2005 odst. 2 Občanského zákoníku. Převod vlastnického práva k nemovitostem zajišťuje i dluh úvěrovaného k vrácení úvěru poté, co věřitel odstoupil od úvěrové smlouvy pro její porušení.¹⁰⁶ Stejný závěr byl dovozen i pro zástavní právo.¹⁰⁷ Pokud dojde ke vzniku nároku na smluvní pokutu před odstoupením od hlavního závazku, nemá odstoupení vliv na nárok ze smluvní pokuty. Smluvní pokuta se materializací stává samostatným nárokem.¹⁰⁸

Nejdůležitější je judikaturní závěr dovozený pro krycí směnku. V případě odstoupení od úvěrové smlouvy směnka nadále kryje dluh úvěrovaného.¹⁰⁹ Jiný závěr by se uplatnil, pokud by notářským zápisem se svolením k vykonatelnosti vznikl jiný než směnkou krytý dluh, tj. vyšší dluh konstituovaný notářským zápisem.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2878/2008.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2000, sp. zn. 31 Cdo 2851/99, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2606/2000 a Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. 21 Cdo 2952/2004.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 476/2013.

4.6 Neakcesorické instituty

Z podkapitoly 4.1 o zákonném a smluvním původu akcesority vyplývá, že výchozím zákonným pravidlem je neakcesorita dvou práv. Pokud tedy jedno právo má být na jiném právu existenčně závislé, je potřeba tuhle konstrukci výslovně upravit. Naopak pro zajišťovací instituty je akcesorita pravidlem, ze které existuje výjimka v podobě finanční záruky.

Institut finanční záruky vychází z dřívější úpravy bankovní záruky, proto lze judikaturní závěr o neakcesoritě vztáhnout i na finanční záruku. „*Při této formě (bezpodmínečné) bankovní záruky se neuplatní ani princip akcesority, ani princip subsidiarity. Právě vzhledem k samostatnosti závazku banky lze jemu odpovídající právo převést na jinou osobu postoupením pohledávky nezávisle na postoupení zajištěné pohledávky.*“¹¹⁰ Funkčně slouží finanční záruka k zajištění primárního dluhu, nicméně absentuje existenciální vazba finanční záruky na zajišťovaný dluh. Jakmile se naplní podmínky finanční záruky, výstavce plní dluh z finanční záruky, lhostejno, jestli existuje dluh primární.

Kromě finanční záruky lze poukázat na jiné neakcesorické instituty plnící zajišťovací nebo utvrzovací funkci.¹¹¹ Takovým institutem je smlouva o plnění třetí osoby. Ten, kdo se zaváže, že třetí osoba bude plnit, nahradí vzniklou škodu, pokud k plnění nedojde § 1769 Občanského zákoníku. Jedná se o institut podobný ručení s tím rozdílem, že primární dluh, za který se garant zavazuje přimluvit, nemusí existovat. Nikterak není existenčně závislé na primárním dluhu ani reálné břemeno § 1303 Občanského zákoníku. Nicméně reálné břemeno je existenciálně spjata s věcí, na které lpí. Smluvní pokutu lze sjednat i pro jinou právní skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti.¹¹² Takto sjednaná smluvní pokuta pak není akcesorická k primárnímu dluhu, ačkoliv její materializace je závislá na vzniku předpokládané skutečnosti.

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2387/2007.

¹¹¹ PETROV, J. § 1791 [Kauzální a abstraktní závazky]. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 304–306.

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019.

Neakcesorické vlastnosti vykazuje i krycí směnka. Existence závazků ze směnky není závislá na existenci kryté pohledávky.¹¹³ Tato nezávislost se kromě založení směnečného vztahu, jeho obsahu a existence, projevuje i u zániku tohoto vztahu: „*Plněním na zajišťovací směnku zajištěná pohledávka nezaniká a plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky.*“¹¹⁴ Pro věřitele nabízí krycí směnka značnou flexibilitu. Protože krycí směnka není akcesorická na vzniku primárního dluhu, lze jí vystavit i pro dluh budoucí. Krycí směnka tak najde uplatnění při utvrzení dluhu z revolvingového úvěru, u kterého není předem známá celková výše primárního dluhu.¹¹⁵

¹¹³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 1998, sp. zn. 5 Cmo 14/97.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010.

¹¹⁵ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 56.

4.7 Akcesorita a abstraktnost

Třetí kapitola je věnována abstraktnosti jako vlastnosti krycí směnky pramenící ze směnečného práva. Abstraktnost mimo jiné znamená nezávislost směnečné pohledávky na kauzální pohledávce (myšleno směnkou kryté pohledávce). Naproti tomu stojí koncept akcesority, který vyjadřuje obsahovou a existenciální závislost vedlejšího dluhu na dluhu hlavním a jedná se o koncept obligační. Protože pojmovým znakem abstraktnosti je nezávislost, a naopak pojmovým znakem akcesority je závislost, je patrný určitý rozpor mezi těmito instituty. Ve výše popsaném smyslu nelze dovést současně abstraktnost a akcesoritu určitého institutu. Tento závěr ale neznamená, že každý abstraktní institut musí být zároveň neakcesorický.

Směnka krycí je specifickým nástrojem. Bezpochyby se u krycí směnky projevuje abstraktnost, protože tato vlastnost vychází z povahy samotné směnky. Směnka zakládá samostatný směnečný závazek. Krycí směnka je ale i utvrzovací či zajišťovací prostředek, což vyplývá z jejího účelu. Nelze se tedy spokojit se závěrem, že zajišťovací směnka je plně neakcesorická. Ačkoliv je krycí směnka ke kryté pohledávce ve vztahu nejpodobnějšímu finanční záruce, lze přece jenom u krycí směnky dovést určité akcesorické rysy. Zvláštní vztah krycí směnky ke kryté pohledávce označuje doktrína¹¹⁶ jako nepravou akcesoritu.

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 50.

4.8 Nepravá akcesorita

Termín nepravá akcesorita vyjadřuje skutečnost, že krycí směnka vykazuje určité rysy akcesority.¹¹⁷ Nepravá akcesorita směnky se totiž projeví pouze v některých směnečných vztazích. Obecně platí, že v jaké míře je směnka abstraktní, tak ve stejné míře musí být neakcesorická. Protože existují rozdíly v míře abstraktnosti směnky, existují ve stejné míře i rozdíly v akcesoritě.

V případě, kdy jsou směnečný věřitel a směnečný dlužník zároveň účastníky kauzálního vztahu, může se dlužník bránit proti vymáhání směnky kauzální námitkou. Tato kauzální námitka vychází z kauzálního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, přičemž v soudním řízení bude relevantní námitka zániku kryté pohledávky.¹¹⁸ Jak ale bylo řečeno v třetí kapitole o abstraktnosti, dlužník má důkazní břemeno o zániku směnkou kryté pohledávky. V tomto konkrétním případě vykazuje krycí směnka nepravou akcesoritu.

Dojde-li ale k nabytí krycí směnky v dobré víře indosací, zvýší se míra abstraktnosti této směnky. Materializací směnky ale zároveň dojde k popření nepravé akcesority. Směnečný dlužník nebude nadále úspěšný s kauzální námitkou vůči novému nabyvateli. Abstraktnost a akcesorita krycí směnky fungují jako protipóly.

Má-li dlužník zájem na zachování nepravé akcesority směnky, může vystavit rektasměnku. Převodem rektasměnky nedochází k materializaci směnečného závazku a dlužníkovi zůstávají veškeré kauzální námitky. Alternativně může posloužit uvedení hodnotové doložky na směnku, čímž si dlužník zvýší šanci na úspěšné uplatnění kauzální námitky vůči nabyvateli směnky.

¹¹⁷ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 11.

¹¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 1998, sp. zn. 5 Cmo 14/97.

4.9 Shrnutí

Akcesorita vyjadřuje vztah vedlejšího práva na právu hlavním. Vedlejší právo je existenčně a obsahově závislé na právu hlavním. Akcesorita vedlejšího vztahu se projevuje při a) vzniku tohoto vztahu, b) trvání tohoto vztahu, c) změnách primárního vztahu a d) zániku primárního vztahu. Akcesorita je typická vlastnost zajištění, utvrzení a jiných vedlejších vztahů, jedná se o koncept obligačního práva. Protože krycí směnka má za účel zajištění či utvrzení primárního dluhu, vykazuje do určité míry akcesoritu.

Zároveň je ale každá směnka abstraktní, tedy nezávislá na kauzální pohledávce. Krycí směnka funguje jako kombinace těchto dvou vlastností. V jaké míře se u krycí směnky projeví její nezávislost, tak ve stejné míře dojde k potlačení akcesority. Pokud bude krycí směnku uplatňovat směnečný věřitel, proti němuž má směnečný dlužník kauzální námitku, dojde k projevu nepravé akcesority krycí směnky. Dlužník se ubrání vymožením krycí směnky v rozporu se směnečnou dohodou.

Nabude-li ale krycí směnku věřitel nikoliv ve zlé víře, ke škodě dlužníka a bez znalosti její kauzy, naplno se při jejím vymáhání uplatní abstraktnost směnky a dojde k potlačení akcesority. Případná kauzální námitka dlužníka nebude úspěšná a dlužník bude muset plnit směnečnému věřiteli. Pokud směnečný dlužník chce mít jistou svojí právní pozici a chce zachovat akcesoritu směnečného dluhu na dluhu primárním, může vystavit rektasměnku. Alternativně může dlužník přidat na směnku hodnotovou doložku vyjadřující krycí podstatu směnky, čímž si usnadní důkazní pozici při uplatnění směnečných námitek.

5 Subsidiarita krycí směnky

„Subsidiarita zajištění dluhu značí, že zajištění je podpůrným zdrojem uspokojení, který se může prosadit tehdy, jestliže dluh nebyl dlužníkem dobrovolně, řádně a včas splněn, popřípadě nezankl jiným způsobem.“¹¹⁹ Subsidiarita, stejně jako akcesorita, vychází ze závazkového práva. Společně s akcesoritou tvoří subsidiarita podstatu zajištění dluhu. Jestliže akcesorita váže existenci vedlejšího práva k hlavnímu právu, tak právě subsidiarita ekonomicky vyjadřuje druhotné pořadí vedlejšího práva. Účelem vedlejšího práva není, aby se z něj věřitel napřímou uspokojil. Vedlejší právo podporuje primární právo věřitele na splnění dluhu. Teprve tehdy, pokud nedojde ke splnění primárního dluhu, může se věřitel uspokojit z vedlejšího práva. Princip subsidiarity je významný převážně pro určení časového okamžiku, kdy se věřitel může uspokojit z krycí směnky.

Kromě zákonné subsidiarity přichází v úvahu i smluvní sjednání subsidiarity. Na základě takového ujednání nezačne věřitel vymáhat splnění vedlejšího dluhu do té doby, než marně uplyne lhůta pro splnění dluhu primárního. V této kapitole jsou nejprve rozebrány obecné poznatky z obligačního práva a poté aplikovány na krycí směnku.

¹¹⁹ ZOUBEK, H. § 2010 [Zajištění a utvrzení dluhů, formy zajištění dluhů]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 22.

5.1 Včasné splnění primárního dluhu

Pro určení okamžiku, kdy se věřiteli naskýtá možnost uplatnění náhradního plnění, je zásadní otázka včasnosti splnění hlavního dluhu. Základní premisou zániku závazku je řádné a včasné splnění dluhu. Dluh není splněn včas, pokud dojde ke splnění až po splatnosti. Pokud dlužník neplní včas, dostává se do prodlení § 1968 Občanského zákoníku. Pokud dlužník nesplní primární dluh včas, věřiteli se otevírá právo na uspokojení z vedlejšího dluhu.

V rámci primárního vztahu nemusí být ujednáno okamžik, kdy má dlužník plnit. V takovém případě dlužník plní bez zbytečného odkladu po výzvě věřitelem § 1958 odst. 2 Občanského zákoníku. Výjimkou jsou vztahy podnikatelů při dodávce zboží nebo služeb, splatnost dluhu nastává do třiceti dnů od obdržení faktury § 1963 Občanského zákoníku. Pokud si strany sjednají dobu plnění, není potřeba dlužníka k plnění vyzývat § 1958 odst. 1 Občanského zákoníku.

Splatnost dluhu označuje nejzazší okamžik, kdy je možné dluh včas plnit. Lze si také sjednat splatnost do určitého data, dluh je tak splnitelný od počátku závazku až do doby splatnosti.

Je ale potřeba mít na paměti, že splatnost krycí směnky se musí vázat ke konkrétnímu datu. Určitou míru flexibility nabízí věřiteli vistasměnka. Splatnost krycí vistasměnky nastane předložením krycí směnky. „*Nebyla-li směnka vlastní splatná na viděnou výstavci předložena k placení, právo majitele směnky proti výstavci se stane splatným (neurčil-li výstavce jinak) posledním dnem zákonné lhůty pro předložení směnky výstavci.*“¹²⁰ Jinak lze vyřešit určení splatnosti dohodou o blankosměnce. Věřitel přistoupí k vyplnění splatnosti blankosměnky podle směnečné dohody až poté, co nebude včas splněn hlavní dluh.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 29 Cdo 806/2010.

5.2 Subsidiarita zajištění

V obecných ustanoveních k zajištění dluhu není výslovně upraven princip subsidiarity, nicméně subsidiarita je doktrínou dovozována jako výchozí princip.¹²¹ Princip subsidiarity vychází z podpurné funkce zajištění. Věřiteli je dán k dispozici náhradní majetek, ze kterého se může uspokojit anebo se třetí osoba zavázala plnit za dlužníka. Cílem vedlejšího dluhu ale není nabídnout věřiteli alternativní plnění bez dalšího. Věřiteli se otevírá možnost náhradního uspokojení pouze pokud není řádně a včas splněn hlavní dluh.

Pro zajištění dluhu dohodou o srážkách ze mzdy nelze dovodit subsidiaritu z textu zákona. Projeví se obecný princip subsidiarity, tedy že dohodu o srážkách ze mzdy je možné uzavřít až po splatnosti primárního dluhu? Lépe řečeno, může dojít ke srážkám ze mzdy až poté, co dlužník nesplní primární dluh, tj. po splatnosti primárního dluhu? Vzhledem k tomu, že se dohodou o srážkách ze mzdy akorát vymezuje způsob peněžitého plnění, není tento typ zajištění subsidiární k primárnímu dluhu. Neexistuje ale žádná zákonná překážka, bránící si subsidiaritu srážek ze mzdy dohodnout.¹²²

Naproti tomu nejsou žádné pochyby, že finanční záruka je nesubsidiární k primárnímu dluhu. Jak už bylo poznamenáno ve 4. kapitole, bezpodmínečná finanční záruka je neakcesorická a nesubsidiární.¹²³ Naplněním podmínek v záruční listině vzniká věřiteli právo na plnění. Každopádně lze sjednat i jinou než bezpodmínečnou finanční záruku, která bude mít subsidiaritu stanovenou v záruční listině.¹²⁴ Je podstatné, že z finanční záruky vzniká samostatný závazek nezávislý na primárním dluhu. V tomto ohledu se finanční záruka podobá krycí směnce. Uplatněním nároku z finanční záruky vystavené k zajištění primárního dluhu, který nikdy neexistoval, naplňuje skutkovou podstatu podvodu.¹²⁵

¹²¹ *Ibid.*

¹²² POROD, J. § 2045 [Dohoda o srážkách ze mzdy]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 15.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2387/2007.

¹²⁴ KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*, s. 18.

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 7 Tdo 1138/2006.

Subsidiarita se projeví v případě nesplnění primárního dluhu zajištěného zajišťovacím převodem práva. Jakmile se dlužník primárního dluhu dostane do prodlení, stane se zajišťovací převod práva nepodmíněným § 2044 Občanského zákoníku. Věřiteli se dostane náhradního plnění v podobě nabytí vlastnického práva teprve tehdy, není-li včas splněn primární dluh. Zároveň nabytím vlastnictví dojde k zániku zajištění v rozsahu, ve kterém byl primární dluh zajištěn.¹²⁶ Z hlediska subsidiarity je irelevantní, jestli se věřitel zavázal nabyté právo zpeněžit, nebo si nabyté právo ponechá.

*„Zadržovací právo je právem subsidiárním a akcesorickým. Subsidiarita zadržovacího práva vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení pohledávky věřitele, který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem dobrovolně splněna ani dodatečně a nezanikla-li jiným způsobem.“*¹²⁷ Zadržovací právo lze zřídit pouze ke splatnému dluhu § 1395 odst.1 Občanského zákoníku, až na výjimky uvedené v odstavci druhém. Za platné zřízení zadržovacího práva se považuje i odmítnutí vydání předmětu díla zhotovitelem, dokud objednatel nezaplatí cenu díla. Ke splatnosti ceny díla došlo již vyrozuměním objednatele o dokončení díla.¹²⁸

Závazek ručitele je subsidiární k závazku hlavního dlužníka. Ručitelem se stává ten, kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník věřiteli svůj dluh nesplní § 2018 Občanského zákoníku. Subsidiarita se projevuje tím, že věřitel může požadovat splnění na ručiteli, nesplnil-li dlužník v přiměřené lhůtě dluh, ačkoliv byl písemně k plnění vyzván § 2021 odst. 1 Občanského zákoníku. Dojde-li ke zesplatnění primárního dluhu až na výzvu věřitele, je potřeba dlužníka vyzvat ještě jednou podle § 2021 odst. 1 Občanského zákoníku.¹²⁹

Subsidiarita zástavního práva vyplývá ze zákona. Ze zástavy se může věřitel uspokojit, pokud nesplní dlužník primární dluh řádně a včas § 1309 Občanského zákoníku. V judikatuře byla řešena otázka, kdy vzniká právo věřitele na uspokojení ze zástavy. *„Dnem vzniku nároku zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy je den, kdy marně uplynula doba splatnosti pohledávky zajištěné zástavním právem, nikoli den vykonatelnosti rozhodnutí, jímž soud uložil zástavnímu dlužníku, aby zajištěnou pohledávku zaplatil.“*¹³⁰

¹²⁶ SVITÁK, S. § 2044 [Realizace zajišťovacího převodu]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2265/2005.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2006, sp. zn. 21 Cdo 190/2005.

¹²⁹ POROD, J. § 2021 [Subsidiarita ručení]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2.

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2559/2003.

Strany primárního vztahu si ale mohou do určité míry subsidiaritu zástavního práva modifikovat. Nemělo by činit žádný problém, pokud si strany sjednají v případě prodlení dlužníka s primárním dluhem další podmínky, než dojde k uspokojení ze zástavy. Takové ujednání může mít praktický význam pro dlužníka, který dostane další upozornění po splatnosti dluhu. Nicméně obligační modifikace daného pravidla bude působit pouze inter partes původních stran závazku. V literatuře se dovozuje, že naopak lze i proces uspokojení ze zástavy zjednodušit.¹³¹ Modifikaci daného pravidla do určité míry považuje za bezproblémové i Bezouška.¹³² Podmínkou je sjednání modifikace v zájmu dlužníka i věřitele, třeba v případě zástavy, co podléhá zkáze.

Někdy může dojít k zesplatnění primárního dluhu v důsledku prodlení dlužníka se splátkou. Pokud si strany ujednaly zesplatnění celého dluhu v případě prodlení se splátkou § 1931 Občanského zákoníku, uplatní se dřívější judikatura: „*pro splatnost celé pohledávky není významné, kdy zástavní věřitel mohl (nejdříve) z důvodu podstatného porušení smlouvy od smlouvy odstoupit nebo smlouvu (poskytnutí úvěru) vypovědět a současně požadovat okamžité vrácení úvěru, ale zda a kdy se rozhodl svého oprávnění využít a zda, popřípadě kdy ho skutečně využil, neboť by jinak měl vůči dlužníku nadále nárok jen na sjednané splátky.*“¹³³ Rozhodným okamžikem pro splatnost dluhu je jednání věřitele, přičemž v důsledku zesplatnění primárního dluhu vzniká věřiteli právo se uspokojit ze zástavy.

Z principu subsidiarity nevyplývá, že jakmile jednou dojde k splatnosti primárního dluhu, tak se věřitel může uspokojit jenom z vedlejšího práva. Naopak, i po splatnosti primárního dluhu může dojít k jeho splnění. Zároveň se uplatní princip akcesority a vedlejší dluh v důsledku splnění zanikne.¹³⁴

¹³¹ „*je třeba mít za to, že tato úprava je dispozitivní*“ RICHTER, T. § 1309 [Povaha zástavního práva a smluvní zákaz jeho zřízení]. In: SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976–1474). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1066, marg. č. 3.

¹³² BEZOUŠKA, P. § 1359 [Způsob uspokojení zástavního věřitele]. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976–1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1401–1402, marg. č. 31.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2006, sp. zn. 21 Cdo 616/2005.

¹³⁴ BEZOUŠKA, P. § 1359 [Způsob uspokojení zástavního věřitele]. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva* (§ 976–1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1402, marg. č. 28.

Nezřídka si věřitel vyžádá více druhů zajištění k jednomu primárnímu dluhu. „*Jedna a tatáž povinnost může být zajištěna více zajišťovacími nástroji, jenž každý zní na celou výši zajištěného závazku. Jedním z nich může být i směnka, jež stojí vedle nich. Není ničím vyloučeno, aby ve vztahu k témuž závazku plnilo funkci zajišťovacího prostředku také více směnek, i když ve všech je vyznačen směnečný peníz dosahující výši zajištěného dluhu.*“¹³⁵

Jedná se o případy, kdy by zřízení jednoho zajištění nebylo dostatečnou jistotou pro zajištění primárního dluhu. Nabízí se otázka, jak se projeví subsidiarita zajištění v případě plurality zajištění. Nejobvyklejší kombinací zajištění je v praxi osobní ručení a zajišťovací právo. Splatností primárního dluhu vzniká věřiteli právo na uspokojení z vedlejšího práva. Je tedy na volbě věřitele, jestli se uspokojí ze zástavy, anebo bude požadovat plnění po ručiteli. Mezi jednotlivými druhy zajištění neexistuje žádný vztah subsidiarity.

Slouží-li vedlejší dluh k podpoře hlavního dluhu, je vcelku logické svěřit volbu z náhradního uspokojení věřiteli. Je dokonce možné, aby po splatnosti primárního dluhu uzavřel věřitel dohodu s osobním dlužníkem a požadoval po něm pouze částečné plnění, přičemž ve zbytkové rozsahu se uspokojí ze zástavy.¹³⁶ Věřitel si naopak může primárně zvolit uspokojení ze zástavy. Případný zbytek primárního dluhu, na který uspokojení ze zástavy nestačilo, může věřitel požadovat po ručiteli. Výjimkou může být sjednání věcného ručení, kdy osobní dlužník ručí pouze konkrétní věcí ze svého majetku.¹³⁷ V tomto specifickém případě je omezen rozsah ručení právě hodnotou konkrétní věci.

Vyrovnaní mezi vedlejšími dlužníky se řídí obecnou závazkovou úpravou § 1938 odst. 2 Občanského zákoníku. Stejně je judikaturou dovozován regresní nárok zástavního dlužníka vůči ručiteli.¹³⁸ Zástavní dlužník a ručitel jsou solidárními dlužníky.

Regresní nárok za obligačním dlužníkem má i směnečný dlužník, který plnil z krycí směnky. „*Ani v tomto případě však nelze pominout, že pro plnění osobou, která poskytla zajištění (zajišťujícím dlužníkem), obecně platí, že jde o náhradní plnění toho, co měl v první řadě plnit dlužník na zajištěnou pohledávku. Plnil-li směnečný dlužník z titulu zajišťovací směnky, vzniká mu zásadně vůči dlužníku směnkou zajištěné pohledávky „regresní“ nárok.*“¹³⁹

¹³⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sp. zn. 21 Cdo 828/2014.

¹³⁷ BEZOUŠKA, P. § 1370 [Residuum a hyperocha]. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1434, marg. č. 4.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Odo 1343/2006.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

5.3 Subsidiarita u jiných vedlejších práv než zajištění

Ačkoliv se subsidiarita vyskytuje pouze u akcesorických práv, není každé akcesorické právo automaticky subsidiární. Například smluvní pokuta je akcesorická k hlavnímu dluhu, protože může být platně sjednána pouze pro utvrzení platné povinnosti.¹⁴⁰ Naproti tomu nelze v žádném případě hovořit o subsidiaritě smluvní pokuty, protože porušením utvrzené povinnosti se smluvní pokuta materializuje a vzniká samostatný nárok. Věřitel nadále může vyžadovat splnění primárního dluhu a zároveň vymáhat smluvní pokutu. Věřitel se také může rozhodnout pouze pro vymáhání smluvní pokuty, bez ohledu na splatnost hlavního dluhu. Neexistuje žádný vztah subsidiarity mezi primárním dluhem a jím utvrzenou smluvní pokutou.

O subsidiaritě nelze hovořit ani u úroku z prodlení. Jakmile se dlužník dostane do prodlení, protože nesplnil svůj dluh řádně a včas, je na věřiteli, jestli bude vymáhat úrok z prodlení. Je potřeba upozornit, že úrok z prodlení je příslušenstvím peněžité pohledávky § 513 Občanského zákoníku, a tedy není samostatným nárokem jako smluvní pokuta. Ačkoliv je vznik nároku na úrok z prodlení vázán na splatnost dluhu, nejedná se o subsidiaritu v pravém smyslu slova.

U jiných vedlejších práv, než je zajištění dluhu, obvykle nelze hovořit o subsidiaritě. Zvláště patrný je pak rozdíl mezi ručením a přistoupením k dluhu. Uplatnit nárok proti ručiteli lze až poté, co dlužník nesplnil primární dluh. Přistoupí-li nový dlužník k primárnímu dluhu, dává věřiteli možnost volby, po kterém dlužníkovi bude chtít plnění. Plnění přistupujícího dlužníka je rovnocenné k plnění dlužníka hlavního.

Stejný závěr se uplatní i pro případy, kdy je vztah mezi dlužníky solidární. Je ale možné, aby si přistupující dlužník ujednal subsidiaritu svého plnění. O přistoupení k dluhu se jedná i v případě sjednání podmínky, že přistupující dlužník bude plnit tehdy, pokud nebude plnit ručitel. *„Nedošlo-li v dané věci k naplnění platně sjednaných předpokladů pro vznik povinnosti druhé žalované plnit žalobkyni, nelze zavázat druhou žalovanou k takovému plnění, ledaže by pro to byl nějaký jiný právní důvod.“*¹⁴¹ Motivací věřitele pro sjednání podmíněného přistoupení k dluhu pak může být absence povinnosti vyzvat dlužníka k plnění jako je tomu u ručení § 2021 Občanského zákoníku.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002.

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4945/2007.

5.4 Subsidiarita a priorita

Subsidiarita vyjadřuje podpůrnou roli vedlejšího dluhu. Subsidiarita tedy vyjadřuje vztah hlavního a vedlejšího dluhu. Od subsidiarity je potřeba odlišit prioritu. Ačkoliv subsidiarita vyjadřuje pravidlo, že k uspokojení z vedlejšího práva může dojít až poté, co nebylo možné se uspokojit z práva primárního, nejedná se o vyjádření priority jednoho práva nad jiným. Priorita vyjadřuje pořadí věřitelů k určité vedlejší majetkové hodnotě. O prioritě lze hovořit pouze tehdy, pokud existuje pluralita věřitelů s právem k témuž majetku dlužníka. V případě konkurujících práv je nutné určit pořadí, na základě kterého, se budou věřitelé uspokojovat. Priorita se týká výhradně vedlejšího dluhu.

Obecně pořadí vzniku zajištění je upraveno v § 2016 Občanského zákoníku. Existuje-li k téže věci více práv, je podstatný rozsah zajištění a pořadí vzniku práva k věci. Přednost mají věřitelé zajištění věcným právem zapsaným ve veřejném seznamu nebo rejstříku zástav. V druhém pořadí se uspokojují věřitelé zajištění věcným právem nezapsaným ve veřejném seznamu. Teprve poté se uspokojují věřitelé zajištění závazkovým právem. Přednost zapsaného věcného práva před nezapsaným věcným právem vyjadřuje § 981 Občanského zákoníku. V případě věcných práv, co se zapisují do veřejného seznamu, je klíčový okamžik podání návrhu na zápis tohoto práva § 982 Občanského zákoníku. Prioritu má dříve podaný návrh na zápis.

Pro získání lepšího postavení zástavního věřitele je rozhodující okamžik vzniku zástavního práva, popřípadě okamžik podání návrhu na zápis zástavního práva § 1371 odst. 1 Občanského zákoníku. Věřitel, kterému vzniklo zástavní právo dříve, má časovou prioritu proti pozdějším věřitelům. Je ale potřeba upozornit, že časová priorita vzniku je až druhotné měřítko. I pro zástavní právo se uplatní přednost zapsaného věcného práva před právem nezapsaným.

Pořadí zástavního práva věřitelů k zástavě hraje roli v případě, že hodnota zástavy nestačí k uspokojení všech věřitelů. V takové situaci dojde k uspokojení prioritního věřitele v rozsahu jeho zajištění zástavou. Má-li vícero věřitelů stejné pořadí a hodnota zástavy nedostačuje k uspokojení všech, uspokojí se podle rozsahu své pohledávky.¹⁴²

¹⁴² BEZOUŠKA, P. § 1309 [Vymezení zástavního práva; zákaz zřídit zástavní právo]. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1235, marg. č. 52–57.

5.5 Nepravá subsidiarita krycí směnky

Judikatura dovozuje, že krycí směnka není subsidiární ke kauzálnímu dluhu.¹⁴³ Nicméně takový závěr je neúplný, protože neodpovídá povaze krycí směnky. Krycí směnka nemá sloužit jako primární zdroj uspokojení, ale má být věřiteli k dispozici pouze jako náhradní plnění. Přesto vydáním krycí směnky vzniká samostatný závazek, při jehož realizaci není věřitel směnečným právem nikterak omezen.

Projevuje-li se subsidiarita zajištění tím, že se věřitel může uspokojit z vedlejšího dluhu až po splatnosti primárního dluhu, lze do určité míry tento závěr vztáhnout i na krycí směnku. Směnečný věřitel má zpravidla dvě možnosti náhradního uspokojení z krycí směnky. Jednou možností je krycí směnku soudně vymáhat. Další možností je převést krycí směnku za úplatu, čímž dojde k uspokojení jeho primárního dluhu.

Ačkoliv je krycí směnka samostatným závazkem, mohou se směnečný věřitel a směnečný dlužník dohodnout na subsidiaritě krycí směnky. Věřitel se vůči dlužníkovi zaváže, že neuplatní krycí směnku do té doby, dokud nebude primární dluh splatný. Pokud by takovéto smluvní ujednání bylo jedinou možností, jak udělat vztah z krycí směnky subsidiární, nemělo by vůbec smysl hovořit o subsidiaritě krycí směnky. Proto už československá judikatura dovodila určité podmínky, za kterých se může věřitel ze směnky uspokojit. „*Směnka krycí slouží k zajištění závazku. Krycí směnku lze dáti do oběhu, může se však uplatnit teprve, až bude lze dobývat pohledávku jí krytou.*“¹⁴⁴ Není-li ujednán zákaz převodu krycí směnky mezi kauzálním věřitelem a dlužníkem, je možné krycí směnku převést za úplatu.¹⁴⁵

Klíčová je otázka, zdali je možné převést krycí směnku před splatností primárního dluhu. „*Nemůže-li se směnečný věřitel ještě domáhat plnění ze směnky a mezi účastníky nedošlo k dohodě o změně závazku ze zajišťovací směnky, je převedení směnky na třetí osobu porušením smluvního ujednání o zajišťovacím charakteru směnky.*“¹⁴⁶ Strany kauzálního závazku si tedy nemusí sjednat subsidiaritu směnečného závazku. Už ze samotné podstaty krycí směnky vyplývá, že se věřitel může uspokojit z krycí směnky až po zesplatnění primárního dluhu. Je tedy lhotejně, jestli se věřitel uspokojuje napřímo ve směnečném řízení, anebo krycí směnku převádí na třetí osobu za úplatu.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 32 Cdo 2031/2013.

¹⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 7. 1931, sp. zn. Rv II 397/31.

¹⁴⁵ Takový zákaz nemá směnečněprávní účinky, jak je podrobně rozebráno v 8. kapitole.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005.

Převod krycí směnky před splatností primárního dluhu nebude neplatný, pouze dojde k porušení směnečné dohody.¹⁴⁷ Subsidiarita se dostává do střetu se směnečnou abstraktností. Nabyvatel krycí směnky, který nabyl krycí směnku nikoliv vědomě ke škodě dlužníka, nebude trestán za porušení směnečné dohody původním směnečným věřitelem. Porušení subsidiarity krycí směnky ale zakládá směnečnému dlužníkovi nárok na náhradu škody vůči převodci směnky.

Pokud kauzální věřitel uplatní směnku u soudu před splatností primárního dluhu, dojde také k porušení směnečné dohody. „*Tím, že směnka byla označena jako krycí směnka, nebylo vyloučeno dáti ji do oběhu, i kdyby se tak stalo před splatností pohledávky, k jejímuž krytí směnka slouží. Taková směnka může býti uplatněna a zažalována teprve, když lze dobývati pohledávky jí kryté.*“¹⁴⁸ Směnečný dlužník se může směnečnému platebnímu rozkazu ubránit námitkou, že primární dluh ještě není splatný. Pohledávku z krycí směnky lze úspěšně zažalovat až poté, co nebyl včas splněn hlavní dluh. Ochrana kauzálního dlužníka proti předčasnému převodu krycí směnky nebo předčasnému vymáhání krycí směnky je v literatuře nazývána jako nepravá subsidiarita.¹⁴⁹

Nad rámec výše uvedeného lze doplnit, že pokud má kauzální věřitel k dispozici blankosměnku, nemůže vyplnit jako splatnost krycí směnky datum předcházející splatnost primárního dluhu.¹⁵⁰ Vyplněním data předcházejícího splatnosti primárního dluhu by byla popřena nepravá subsidiarita krycí směnky a věřitel by měl faktickou možnost uplatnit krycí směnku před splatností primárního dluhu. Opačně se k této problematice stavěla předválečná judikatura.¹⁵¹

¹⁴⁷ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 38.

¹⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 19. 2. 1936, sp. zn. Rv I 138/36.

¹⁴⁹ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 50.

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2031/2009 a Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2690/2012.

¹⁵¹ „*I když byla krycí směnka vyplněna dnem splatnosti předcházejícím době, kdy byly dospělé splátky na směnečnou pohledávku, nejde o vyplnění proti úmluvě, byla-li směnka zažalována až, když nastala již ztráta lhůt a splatnost zbytku pohledávky, k jejímuž zajištění směnka sloužila.*“ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 16. 3. 1934, sp. zn. Rv I 338/34.

5.6 Shrnutí

Z obligačního práva vyplývají pro krycí směnku dvě vlastnosti typické pro zajištění dluhu, subsidiarita a akcesorita. Subsidiarita na rozdíl od akcesority dopadá na užší výšeč vztahů. Utvrzovací instituty vykazují obecně akcesoritu na hlavním dluhu, ale absentuje u nich princip subsidiarity. Subsidiarita společně s akcesoritou vyjadřuje párovou vlastnost zajištění dluhu, čímž je vyjádřena ekonomická logika těchto vedlejších dluhů.

Obecně subsidiarita vyjadřuje podpůrnou roli vedlejšího dluhu. Vedlejší dluh neslouží k přímému uspokojení věřitele, pouze podporuje primární dluh a otevírá věřiteli možnost k uspokojení poté, co dlužník nesplnil primární dluh včas. Hlavní dluh je splněn včas, pokud došlo ke splnění před splatností dluhu. Jakmile dojde ke splatnosti hlavního dluhu, dlužník se dostává do prodlení a věřitel se může uspokojit z vedlejšího dluhu.

Kauzální věřitel může převést krycí směnku za úplatu na třetí osobu, pokud nemá s kauzálním dlužníkem ujednán opak. Před splatností hlavního dluhu se kauzální věřitel nemůže uspokojit z krycí směnky převodem na třetí osobu, ani nemůže úspěšně žalovat pohledávku z krycí směnky. Tato vlastnost krycí směnky je označována jako nepravá subsidiarita. Kauzální věřitel nemůže vyplnit v krycí blankosměnce datum splatnosti předcházející splatnost primárního dluhu.

6 Utvrzující povaha krycí směnky

Jak bylo předestřeno v úvodu této práce, krycí směnka je prvorepublikový název pro institut v současné literatuře nazývaný jako zajišťovací směnka. Klíčovým bodem této práce je zamyšlení se nad systematickým zařazením institutu krycí směnky v rámci obligačního a směnečného práva. Jak evokuje současný název zajišťovací směnka, mělo by se jednat o zajišťovací institut. Nicméně zajišťovací funkcí se krycí směnka nevyčerpává, z již citovaného rozhodnutí vyplývají i další vlastnosti krycí směnky: „*protože závazek se jí kryje, upevňuje a zajišťuje.*“¹⁵²

V této kapitole je řešen utvrzovací (*upevňovací*) charakter krycí směnky. Dále je této kapitole popsáno, proč je krycí směnka snazší a rychlejší cestou k vymožení pohledávky. Kromě zlepšení procesního postavení věřitele působí krycí směnka motivačně na dlužníka. Obsahem této kapitoly je hlavní argumentace ve prospěch závěru, že krycí směnka je převážně utvrzením dluhu. Výjimky, kdy tomu tak není, jsou rozebrány v následující kapitole.

¹⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 7. 1931, sp. zn. Rv II 397/31.

6.1 Směnka jako prostředek zajištění

Závazek z krycí směnky není zvláštní smluvním typem, jedná se tedy o inominátní závazek. Vztah mezi krycí směnkou a hlavním dluhem bude vždy vycházet ze směnečné dohody, kterou uzavírají mezi sebou věřitel a dlužník. V předchozích kapitolách bylo dovozeno, že krycí směnka nevykazuje pouze vlastnosti typické pro směnky. Krycí směnka je jakousi kombinací obligačního a směnečného práva. Vlastnosti krycí směnky vycházející z obligačního práva jsou označovány jako nepravá akcesorita a nepravá subsidiarita.

Jak bylo popsáno v kapitole o akcesoritě a subsidiaritě, zajišťovací závazky zpravidla vykazují tyto dvě vlastnosti. Vedlejší dluh je existenčně závislý na primárním dluhu a zároveň k uspokojení z vedlejšího dluhu může věřitel přistoupit až po splatnosti hlavního dluhu. Naopak krycí směnka zakládá nezávislý a samostatný směnečný závazek, který je ale korigován nepravou akcesoritou a nepravou subsidiaritou. Právě z důvodu tohoto specifika byla krycí směnka už starší judikaturou řazena mimo zajišťovací závazky.

Účelem krycí směnky je *kryt* kauzální pohledávku. Směnečný vztah je vztahem vedlejším, který má podpořit realizaci primárního dluhu. V souladu s dřívější terminologií byla krycí směnka označována jako zajišťovací prostředek: „*je třeba i v případě tzv. směnek zajišťovacích dovést, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému (jde o prostředek zajištění a nikoliv o zajišťovací závazek)*“.¹⁵³ Starší judikatura důrazně odlišovala zajišťovací závazky, mezi které patří ručení a zástavní právo a na straně druhé prostředky zajištění, kam byla řazena krycí směnka. Stejně se k zařazení krycí směnky stavěla i doktrína.¹⁵⁴

V účinné právní úpravě je zajištěním, pokud se třetí osoba zaváže věřiteli nebo ve prospěch věřitele za dlužníkovu plnění, anebo dá-li někdo věřiteli nebo ve prospěch věřitele majetkovou jistotu, že dlužník svůj dluh splní § 2010 Občanského zákoníku. Lze vystavení krycí směnky považovat jako poskytnutí majetkové jistoty? Vstupuje do vztahu mezi věřitelem a dlužníkem třetí osoba, která se zavázala plnit za dlužníka?

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

¹⁵⁴ KOVARÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 7.

Samotná krycí směnka nepředstavuje majetkovou jistotu, ačkoliv se dá pravděpodobně zpeněžit. Respektive krycí směnka má majetkovou hodnotu, stejně jako má majetkovou hodnotu hlavní pohledávka věřitele za dlužníkem, nicméně vystavením směnky neposkytuje dlužník věřiteli jistotu. Podobně jako může věřitel hlavní pohledávku postoupit za úplatu, může věřitel převést krycí směnku za úplatu. Vystavením krycí směnky ale nedochází poskytnutí další majetkové hodnoty, která je k dispozici věřiteli pro jeho náhradní uspokojení.

Krycí směnka nezakládá věcné právo věřitele k majetku dlužníka. Věřitel se nebude moci uspokojit z majetku jiné osoby, ani se nebude moci přednostně uspokojit z věci náležící dlužníkovi. Pokud nebude dlužník bonitní, hlavní dluh nebude nikterak zajištěn. Navíc šance na zpeněžení hlavní pohledávky a stejně tak krycí směnky padá s nízkou bonitou dlužníka. Zajištění se zpravidla zřizuje, aby věřitel nemusel řešit bonitu dlužníka. Je-li dlužník insolventní, krycí směnka neposkytuje věřiteli žádnou výhodu.

6.2 Směnka jako utvrzení dluhu

Přesto není krycí směnka věřiteli bez užitku. Vystavením krycí směnky dostává směnečný věřitel další a rychlejší možnost, jak vymoci plnění z hlavního dluhu. Nepravá subsidiarita sice ztěžuje věřiteli dispozici s krycí směnkou před splatností hlavního dluhu, nicméně po splatnosti hlavního dluhu má věřitel v rukou nástroj rychlejšího uspokojení.

Krycí směnka umožňuje věřiteli rychlejší vymožení dlužné částky, než kdyby uplatňoval běžnou žalobu na plnění. Směnečný věřitel může podat směnečný platební rozkaz, který se projednává ve zvláštní řadě. Soudu zpravidla trvá maximálně pár měsíců, než vydá směnečný platební rozkaz.¹⁵⁵

Směnečné řízení je ovládáno zásadou koncentrace řízení, směnečný dlužník má 15 dnů na podání veškerých námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu § 175 odst. 1 Občanského soudního řádu. V již neúčinné právní úpravě byla tato lhůta dokonce pouhé tři dny, ale z důvodu nemožnosti efektivní obrany dlužníků byla takto krátká lhůta zrušena ústavním soudem.¹⁵⁶

V neposlední řadě soud rozhoduje o ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti v zásadě na jenom jednání. Celková doba směnečného řízení je tak podstatně kratší, než je tomu při vymáhání běžné pohledávky.

Kromě rychlosti je směnečné řízení pro věřitele snazší cestou k získání exekučního titulu. Pro úspěch ve směnečném řízení stačí věřiteli podat návrh na směnečný platební rozkaz a přiložit k návrhu originál směnky. Protože je krycí směnka abstraktní, věřitel nemusí nikterak tvrdit ani prokazovat kauzu krycí směnky. Naopak pokud chce dlužník namítat okolnosti plynoucí z kauzálního vztahu, leží na dlužníkovi břemeno tvrzení a důkazní. Jak vyplývá ze specifika směnečného práva, běžná argumentace nemusí stačit k úspěšné obraně dlužníka. Pokud došlo k osamostatnění krycí směnky, směnečný dlužník nemusí být dokonce úspěšný ani s kauzální námitkou. Pokud se tedy nepodaří dlužníkovi v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu uplatnit relevantní právní obranu, získá věřitel exekuční titul. Navíc samotné podání námitek nezpůsobí automatické zrušení směnečného platebního rozkazu. Namísto opakujících se argumentačních přestřelek v běžném řízení, postačí věřiteli podat jedno kvalifikované podání pro úspěch ve věci.

¹⁵⁵ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 37.

¹⁵⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV.ÚS 376/11, ze dne 14. 1. 2013.

Často má krycí směnka pro dlužníka i motivační funkci. Nezřídka za společnost avalují krycí směnku její společníci nebo statutární orgán.¹⁵⁷ Společnost mající finanční problémy pak preferuje přednostní vyplacení takto avalované krycí směnky před ostatními dluhy.¹⁵⁸ Věřiteli, který využil krycí směnky k pokrytí své pohledávky se tak de facto dostane prioritního vypořádání. Směnky obecně budí respekt i mezi laickou veřejností, proto pokrytí pohledávky krycí směnkou může mít i pozitivní vliv na dobytost hlavního dluhu. Je potřeba na okraj upozornit, že věřitel nemůže nutit dlužníka pod pohrůzkou uplatnění krycí směnky k jednání, ke kterému není dlužník povinen. V krajním případě může formálně korektní uplatnění krycí směnky založit trestní odpovědnost věřitele.¹⁵⁹

Z výše popsaného vyplývá, že krycí směnka poskytuje věřiteli možnost rychlejšího a snazšího vymožení jeho pohledávky. *„Zajišťovací směnka představuje jízdenku na rychlejší a pohodlnější cestu k majetku dlužníka zavázaného z příčinného vztahu.“*¹⁶⁰ Postavení věřitele je vystavením krycí směnky utvrzeno. Podobnou funkci jako krycí směnka mají další utvrzovací instituty jako je smluvní pokuta a uznání dluhu.

Smluvní pokuta byla již rozebrána z hlediska akcesority a subsidiarity, pro ilustraci podobnosti s krycí směnkou je podstatný její motivační charakter. Smluvní pokuta utvrzuje klíčovou povinnost, na jejímž splnění má věřitel zásadní zájem. Pro vyjádření zásadního zájmu si sjednává věřitel s dlužníkem smluvní pokutu. Hrozba finanční sankce nutí dlužníka k zodpovědnému splnění utvrzované povinnosti. Věřiteli se nedostává náhradního plnění v případě nesplnění primárního dluhu. Pokud není dlužník bonitní, neumožní věřiteli smluvní pokuta žádné náhradní plnění. *„Efektivita smluvní pokuty proto stojí a padá s bonitou dlužníka. A v některých případech lze sarkasticky podotknout, že se věřiteli díky ujednání o smluvní pokutě jen navyšuje objem peněz, které od dlužníka nikdy nedostane.“*¹⁶¹

Smluvní pokuta tedy působí ex ante na dlužníka jako latentní hrozba finanční sankce. Naproti tomu krycí směnka nehrozí dlužníkovi další finanční sankcí, nýbrž umožňuje věřiteli bleskově zasáhnout v momentu, kdy se začne snižovat bonita dlužníka. Přesto krycí směnka funguje právě pro svoji rychlost a jednoduchou vymahatelnost jako určitý strašák na dlužníka.

¹⁵⁷ KOTÁSEK, J. *Směnečné rukojemství*. Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 138 – 143.

¹⁵⁸ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 139.

¹⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2009, sp. zn. 7 Tdo 1012/2009.

¹⁶⁰ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 37.

¹⁶¹ PATĚK, D. *Paušalizovaná náhrada škody a smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 2017, č. 21, s. 725-733.

Uznání dluhu naproti tomu ex post posiluje pozici věřitele. Věřitel má v soudním řízení snazší důkazní pozici, protože mezi stranami není sporná existence dluhu. Nadto se věřiteli prodlužují promlčecí lhůty § 639 Občanského zákoníku, takže má věřitel dlouhodobě jistější postavení. Krycí směnka též usnadňuje procesní pozici věřitele z výše uvedených důvodů. V tomto ohledu působí krycí směnka také ex post, tedy po marném uplynutí splatnosti hlavního dluhu.

Nelze tedy přehlédnout podobnost krycí směnky s pozitivně upravenými utvrzovacími instituty smluvní pokuty a uznání dluhu. Vzhledem k dřívější judikatuře, která krycí směnku zřetelně odlišovala od zajišťovacích závazků a také vzhledem ke změně terminologie lze uzavřít, že krycí směnka je formou utvrzení dluhu. Z výše popsaných důvodů bývá krycí směnka doktrínou řazena mezi zvláštní formu utvrzení dluhu. „*Směnka sice není zařazena do (taxativního) výčtu právních prostředků, jimiž lze dluh utvrdit (§ 2010 odst. 1 ObčZ), přesto však posiluje postavení věřitele, jako kdyby jím byla.*“¹⁶² Krycí směnka bývá také označována jako utvrzení dluhu *sui generis*.¹⁶³ Je podstatné, že se doktrína shodne na pojetí krycí směnky jako utvrzení s argumentem, že krycí směnka posiluje postavení věřitele.

Závěr o utvrzovací povaze platí pro krycí směnku vydanou kauzálním dlužníkem pro utvrzení kauzálního dluhu. Mohou ale nastat situace, kdy za kauzálního dlužníka vystaví krycí směnku třetí osoba. Dále je třeba odlišovat krycí směnky, které byly avalovány třetí osobou. V těchto specifických případech je věřiteli poskytována garance třetí osobou za dlužníka. Oba tyto případy garance jsou rozebrány v další kapitole, protože vykazují určité znaky podobné s ručením a lze tak hovořit o zajišťovací funkci krycí směnky.¹⁶⁴

¹⁶² KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*, s. 21.

¹⁶³ ZOUBEK, H. § 2010 [Zajištění a utvrzení dluhů, formy zajištění dluhů]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 18.

¹⁶⁴ KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*, s. 21.

6.3 Shrnutí

S ohledem na používanou terminologii by zajišťovací směnka měla být formou zajištění. Už starší judikatura důrazně odlišovala zajišťovací závazky na straně jedné od zajišťovacích prostředků na straně druhé, kam bývala řazena i krycí směnka. Krycí směnka neposkytuje věřiteli majetkovou jistotu, že buďto třetí osoba bude plnit za dlužníka, anebo určitý majetek dlužníka bude dán k dispozici věřiteli v případě nesplnění hlavního dluhu. Krycí směnku nelze systematicky řadit mezi zajištění.

Krycí směnka ale umožňuje věřiteli rychlejší a snazší uspokojení jeho pohledávky. Směnečné řízení probíhá rychleji než běžné vymáhání pohledávky. Dále je směnečné řízení ovládáno zásadou koncentrace a zpravidla bývá ukončeno během jednoho jednání. Směnečný dlužník musí v námitkovém řízení uplatnit směnečně relevantní obranu, jinak nebude úspěšný. Věřiteli pro uplatnění nároku postačí podat návrh na směnečný platební rozkaz a přiložit k návrhu originál směnky. Dlužník nese břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně kauzy krycí směnky, pokud chce uplatnit námitky z kauzálního vztahu.

Krycí směnka je systematicky utvrzením dluhu, protože z výše uvedených důvodů posiluje postavení věřitele. Krycí směnka působí *ex ante* jako smluvní pokuta, když motivuje dlužníka ke splnění hlavního dluhu, tak i *ex post* jako utvrzení dluhu, když zjednodušuje procesní pozici věřitele ve směnečném řízení. Doktrína řadí krycí směnku mezi kvazi-utvrzení, nebo utvrzení *sui generis*.

7 Zajišťovací povaha krycí směnky

Závěr předchozí kapitoly, že krycí směnka slouží k utvrzení hlavního dluhu je potřeba do určité míry relativizovat. Krycí směnku nemusí vystavit pouze kauzální dlužník. K původnímu vztahu věřitel a dlužník může přistoupit třetí osoba, která se svým majetkem zaručí za bonitu dlužníka. Jednou z možností, jak zvýšit bonitu kauzálního dlužníka, je vystavení krycí směnky třetí osobou. Další možností posílení pozice věřitele je směnečné rukojemství.

Stejně jako panuje doktrinální shoda na utvrzovací povaze krycí směnky, není ani rozporována zajišťovací funkce krycí směnky. „*Pokud by však šlo o směnečný závazek jiné osoby nežli dlužníka, plnila by směnka samozřejmě funkci zajišťovací. Stejně je tomu i v případě směnečného rukojemství.*“¹⁶⁵ Blízký vztah ručení a směnečného rukojemství dovozuje i judikatura: „*právní úprava vylučující z účinků schváleného reorganizačního plánu dlužníka práva věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům dlužníka, se vztahuje i na směnečné rukojmí, kteří podepsali směnku zajišťující splnění pohledávky jinak dotčené reorganizačním plánem.*“¹⁶⁶

Plní-li krycí směnka zajišťovací funkci, chová se do určité míry jako ostatní obligační zajišťovací instituty. „*O zajištění dluhu lze smysluplně hovořit pouze v případě, že kreditní pozice věřitele dluhu je v důsledku použitého právního instrumentu nějakým způsobem zlepšena.*“¹⁶⁷ Dochází ke zlepšení kreditní pozice věřitele vystavením krycí směnky třetí osobou, popřípadě přidáním směnečného rukojemství na krycí směnku vydanou kauzálním dlužníkem?

V této kapitole je dále vymezena zajišťovací funkce krycí směnky, včetně akcesority a subsidiarity krycí směnky vystavené třetí osobou. Dále je rozebráno směnečné rukojemství v kontextu krycí směnky.

¹⁶⁵ KINDL, *Zajištění a utvrzení dluhů*, s. 21.

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4410/2015.

¹⁶⁷ RICHTER, T. *Zajištění dluhů podle nového občanského zákoníku – základní otázky a obecná úprava*. Obchodněprávní revue, 2013, č. 7-8, s. 193 – 203.

7.1 Směnka vystavená třetí osobou

Pro posílení svého postavení může věřitel požadovat garanci od třetí osoby za dlužníkův hlavní dluh. Pokud třetí osoba vystaví krycí směnku ve prospěch věřitele, věřiteli se dostane do rukou směnečná pohledávka za třetí osobou. Protože je krycí směnka abstraktní, třetí osoba jako směnečný dlužník nebude moci použít námitky z kauzálního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem. *„Tam, kde směnka plní funkci zajištění závazků jiného subjektu, nemá námitka neexistence právního vztahu mezi výstavcem směnky a remitentem (námitka nedluhu výstavce vůči remitentovi) místa; kauza směnky je nikoli ve vztazích výstavce a remitenta, ale ve vztazích výstavce a osoby, jejichž závazek vůči remitentovi se směnkou zajišťuje.“*¹⁶⁸

Třetí osoba totiž není smluvní stranou směnečné dohody uzavřené mezi kauzálním věřitelem a kauzálním dlužníkem o pokrytí kauzální pohledávky krycí směnkou. Třetí osoba směnku vystavuje na základě autonomní dohody s kauzálním dlužníkem. *„Není přitom významné, zda směnečnou smlouvu s výstavcem směnky uzavřel přímo žalobce jako remitent směnky a věřitel kauzální pohledávky, či zda tak učinila třetí osoba.“*¹⁶⁹ Může tak nastat situace, že třetí osoba vystaví směnku ve prospěch kauzálního věřitele, aniž by měla jakoukoliv představu o kryté pohledávce.

Věřitel se v případě nesplnění hlavního dluhu bude moci rozhodnout, jestli zažaluje kauzálního dlužníka na plnění, anebo se obrátí na směnečného dlužníka jako třetí osobu. Z výše popsaného by mohlo vyplývat, že třetí osoba v roli směnečného dlužníka vystupuje de facto jako běžný ručitel. Nabízí se zásadní otázka, jestli je takto nastavený směnečný závazek akcesorický a subsidiární k hlavnímu dluhu.

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4722/2007.

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2021, sp. zn. 29 Cdo 3204/2019-I.

Ze směnečné dohody mezi kauzálním věřitelem a kauzálním dlužníkem o krycím charakteru směnky vyplývá nepravá subsidiarita krycí směnky. Tedy pokud by věřitel uplatnil směnečný nárok proti třetí osobě jako směnečnému dlužníkovi před splatností hlavního kauzálního dluhu, došlo by k porušení směnečné dohody o krycí směnce. Kauzálnímu dlužníkovi by vznikl nárok na náhradu škody proti kauzálnímu věřiteli za porušení směnečné dohody. Zato třetí osoba jako směnečný dlužník by zůstala bez obrany a musela by věřiteli zaplatit na krycí směnku. Třetí osobě na rozdíl od ručitele neprospívají námitky dlužníka. Současně zaplacení na krycí směnku třetí osobou nezpůsobí automaticky zánik hlavního kauzálního dluhu. Bude tedy na kauzálním dlužníkovi, aby v civilním řízení prokázal, že třetí osoba již uspokojila nárok věřitele zaplacením na krycí směnku.

Pro upřesnění je potřeba doplnit, že věřitel nemusí poskytovat třetí osobě žádné protiplnění za vystavení krycí směnky.¹⁷⁰ Mezi věřitelem a třetí osobou tak nemusí existovat žádný mimosměnečný vztah. Takový postup by nebyl možný v anglosaském prostředí, protože věřitel by musel za vystavení krycí směnky poskytnout třetí osobě protihodnotu.

Z nastíněného scénáře je zřejmý rozdíl mezi vystavením krycí směnky třetí osobou a ručením. Pro věřitele může být tento postup žádoucí, protože získá nárok proti osobě odlišné od dlužníka. Směnečný závazek třetí osoby není nikterak akcesorický ani subsidiární ke kauzální pohledávce, věřitel je omezen při vymáhání směnečné pohledávky pouze nepravou subsidiaritou. Navíc věřitel nemusí směnečného dlužníka vyzvat k plnění, jako je tomu u běžného ručení.

Věřitel bude zpravidla preferovat vymáhání krycí směnky za třetí osobou než podání žaloby na plnění kauzálního dlužníka. Proto není od věci zkombinovat vystavení krycí směnky třetí osobou se směnečným rukojemstvím kauzálního dlužníka. Věřitel si tak bude moci na základě jedné krycí směnky vybrat mezi kauzálním dlužníkem jako avalistou a třetí osobou jako směnečným dlužníkem.

Pokud bude platit třetí osoba za krycí směnku, vyrovná se s kauzálním dlužníkem podle obecné závazkové úpravy: *„není pochyb o tom, že zajišťující dlužník vždy plní náhradně to, co měl v první řadě plnit dlužník ze závazku zajištěného. Uspokojí-li tedy dlužník ze směnky věřitele, ač sám dlužníkem ze zajištěné pohledávky není, má vůči obligačnímu dlužníku nárok na vydání bezdůvodného obohacení.“*¹⁷¹

¹⁷⁰ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 18.

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

7.2 Směnečné rukojemství

Směnečné rukojemství je institut upravený v Zákoně směnečném a šekovém. Jedná se o obecně směnečný institut, který může krycí směnce propůjčit zajišťovací funkci. Na rozdíl od zajištění dluhu vystavením krycí směnky třetí osobou není směnečné rukojemství čistě obligační koncept, ale jedná se o propojení směnečného práva s právem obligačním. Jak se liší postavení směnečného rukojmího od postavení třetí osoby, která vystavila krycí směnku k pokrytí dluhu kauzálního dlužníka? V čem spočívá rozdíl mezi směnečným rukojemstvím a obecným ručením? Je směnečné rukojemství akcesorické a subsidiární?

Jakkoliv je směnečné rukojemství podobné obligačnímu ručení, vykazuje podstatné rozdíly. Ručitel se zavazuje plnit za konkrétního dlužníka, pokud dlužník řádně a včas nesplní hlavní dluh. Závazek ručitele je akcesorický ke konkrétnímu hlavnímu závazku dlužníka. Vystaví-li kauzální dlužník krycí směnku pro utvrzení hlavního dluhu, směnečný rukojmí zajišťuje splnění kauzálního dluhu pouze nepřímo. Jediná vazba směnečného rukojmího ke kauzálnímu dluhu vede přes směnečného dlužníka, za jehož směnečné plnění rukojmí ručí. Tedy směnečný rukojmí neručí za splnění pokryté pohledávky, ale za zaplacení krycí směnky.¹⁷² Krycí směnka zakládá samostatný směnečný závazek, lhostejno jestli je krycí směnka v utvrzovací nebo zajišťovací funkci.

Závazek směnečného rukojmího je akcesorický k směnečnému závazku dlužníka.¹⁷³ Právě v tomto aspektu se projevuje směnečná povaha rukojemství. Pokud nedojde ke včasnému splnění hlavního dluhu a směnečný dlužník ani nezaplatí na krycí směnku, může věřitel uplatnit nárok proti směnečnému rukojmímu. Bez dalšího smluvního ujednání rukojmí garantuje čistě jenom plnění z krycí směnky. Proto je směnečné rukojemství akcesorické pouze k závazku dlužníka z krycí směnky, nikoliv k hlavnímu dluhu.¹⁷⁴

¹⁷² „Z podpisu (blanko)směnky směnečným rukojmím k doložce „per aval“ nelze dovozovat současný vznik ručitelského závazku směnečného rukojmího za zaplacení směnkou zajištěné pohledávky“ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4432/2017.

¹⁷³ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 41.

¹⁷⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002.

Akcesorita směnečného rukojemství se projevuje naplno při vzniku rukojemství. Předpokladem platného vzniku směnečného rukojemství je platná krycí směnka.¹⁷⁵ Zde je potřeba poukázat na to, že pro vznik směnečného rukojemství je irrelevantní směnkou krytý dluh. I k pokrytí neplatného kauzálního dluhu může být vystavena platná krycí směnka, stejně tak může platně vzniknout směnečné rukojemství na této směnce. Obsah směnečného rukojemství je dán textem směnečné listiny, na níž je vyznačeno.¹⁷⁶ Rozsah směnečného rukojemství odpovídá závazku toho, za koho se rukojmí zaručil § 32 odst. 1 Zákona směnečného a šekového.

Zaplacení krycí směnky avalátem způsobí zánik rukojemského závazku avalisty. Stejně tak pokud ručí rukojmí za nepřímého dlužníka, například výstavce cizí směnky, zanikne rukojemský závazek promeškáním protestní lhůty. Na druhou stranu splnění kauzálního dluhu nemá vliv na existenci směnečného rukojemství.

Subsidiarita směnečného rukojemství se vztahuje pouze k plnění směnečného dlužníka, nikoliv k hlavnímu dluhu. Lhostejno, jestli se jedná o aval za přímého nebo nepřímého dlužníka ze směnky, nastupuje avalista se svým plněním subsidiárně až poté, co byl marně povolán k plnění dlužník, co má ze směnky plnit na prvním místě.¹⁷⁷ Naproti tomu stojí názor, že od kvality přímého nebo nepřímého dlužníka se odvíjí i závazek rukojmího. Tedy pokud se rukojmí zaručil za přímého dlužníka, může být napřímo vyzván k plnění směnečným věřitelem.¹⁷⁸ Druhý vyjádřený názor popírá subsidiaritu směnečného rukojemství s tím, že rukojmí a přímý dlužník jsou solidární dlužníci.

Pro praxi je zásadní otázka, jestli může směnečný věřitel chtít zaplacení krycí směnky napřímo od rukojmího, nebo musí nejdříve uplatnit protest pro nezaplacení směnečným dlužníkem. Doktrinálně převládá druhý názor, směnečný věřitel se může napřímo obrátit na rukojmího, který ručí buďto za výstavce směnky vlastní nebo za akceptanta směnky cizí. *„Pokud jde o kvalitu závazku, rozhoduje, zda rukojemství bylo převzato za dlužníka přímého. Potom i avalista příjemce má stejné postavení jako příjemce sám. Ani vůči němu není nutné předložení směnky k placení a protestace k zachování práv ze směnky, běží vůči němu i stejné promlčecí lhůty jako proti přímému dlužníku.“*¹⁷⁹

¹⁷⁵ KOVAŘÍK, Z. *Úskalí směnečného rukojemství* (1. část). Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12, s. 55 – 63.

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ *Ibid.*

¹⁷⁸ KOTÁSEK, *Směnečné rukojemství*, s. 138 – 143.

¹⁷⁹ KOVAŘÍK, Z. § 32 [Závazek rukojmího]. In: KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 149.

Abstraktnost krycí směnky má další důsledky pro směnečného rukojmího. Mezi věřitelem a rukojmím zpravidla není žádný smluvní vztah. Směnečný rukojmí přidá podpis na krycí směnku na základě dohody s kauzálním dlužníkem, který potřebuje zajistit bonitním rukojmím svůj hlavní dluh. Protože mezi věřitelem a rukojmím není kauzální vztah, rukojmímu nebudou ani náležet žádné námitky týkající se kryté pohledávky. Rukojmí se tak může dostat do situace, ve které sice směnečný dlužník úspěšně uplatní námitku z kauzálního vztahu, ale rukojmí bude muset plnit z krycí směnky namísto dlužníka. „*Avalista může vznášet vůči remitentovi – s výhradou nepoctivosti nabytí směnky – zásadně pouze takové námitky, které mají původ v jeho vztahu k majiteli směnky.*“¹⁸⁰ Pokud je krycí směnka vystavena k pokrytí dluhu společnosti a jednatel přidá na směnku rukojemské prohlášení, svědčí jednateli jako rukojmímu námitky ze směnečné dohody, kterou sjednal za společnost.¹⁸¹

Pokud bude plnit avalista za směnečného dlužníka, bude moci proti němu uplatnit regresní nárok § 32 odst. 3 Zákona směnečného a šekového. Věřitel tak může uplatněním nároku vůči rukojmímu obejít obranu směnečného dlužníka, který ve svém důsledku stejně zaplatí regresní nárok rukojmímu.¹⁸² Obranou proti takovému postupu je vystavení rektasměnky.

Přidání avalu na směnku může být znakem nedostatečné bonity směnečných dlužníků. Paradoxně případný převod směnky pak může být komplikován nedůvěrou ve směnečného dlužníka. Proto lze dosáhnout podobného výsledku jako směnečným rukojemstvím obyčejnou indosací směnky, nebo v případě cizí směnky spoluakceptem.¹⁸³

¹⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002.

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007.

¹⁸² KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 43.

¹⁸³ KOTÁSEK, *Směnečné rukojemství*, s. 138 – 143.

7.3 Označení zajišťovací směnka

„Krycí směnky, jejichž název má svůj původ v jejich zajišťovací úloze, zůstávají převážně v depotu věřitele – odtud i jejich další označení – depotní směnky. Označení depotní směnka je v současné době poněkud užívanějším pojem než označení krycí směnka, přestože povahu tohoto druhu směnky mnohem lépe vystihuje právě označení krycí směnka.“¹⁸⁴

Krycí směnka může být ve specifických případech v zajišťovací funkci k hlavnímu dluhu. Věřitel může krycí směnkou zajistit hlavní dluh prostřednictvím garance třetí osobou. Lze ospravedlnit v současnosti používaný název *zajišťovací směnka* právě zajišťovací funkcí této směnky? Pokud je krycí směnka zpravidla utvrzením dluhu, není vhodnější název pro tento institut utvrzovací směnka?

V souladu s původní terminologií starého občanského zákoníku byla vedena teoretická diskuse, jestli je krycí směnka prostředek zajištění závazku nebo jestli krycí směnka přímo zajišťuje závazek. Ať už panovala doktrinální shoda na jakémkoliv z těchto možností, vždy bylo v názvu dominantní slovo zajišťovací. Se změnou terminologie s účinností nového Občanského zákoníku je namístě si klást otázku, jestli označení *zajišťovací směnka* přesně vystihuje institut, který většinou dluh jenom utvrzuje.

Úvaha o vhodném názvu krycí směnky se nemusí zdát jako zásadní pro funkčnost tohoto institutu. Přesto je pro věřitele podstatné vědět, jestli má vůbec v rukou nástroj způsobilý poskytnout náhradní plnění. Pouhé utvrzení dluhu sice zlepšuje procesní pozici věřitele, avšak neposkytuje věřiteli náhradní majetek k uspokojení. Název zajišťovací směnka tak může být zavádějící pro své uživatele.

Dominantní funkce krycí směnky se odvíjí od toho, jestli přistoupí ke vztahu věřitele a dlužníka třetí osoba. Krycí směnka, původně vystavená k utvrzení dluhu, se přemění na zajišťovací směnku pouhým přidáním podpisu třetí osoby. Pokud je podpis na líci směnky způsobilý změnit dominantní funkci krycí směnky, nelze název směnky zakládat na této skutečnosti.

¹⁸⁴ CHALUPA, R. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-7-23]. ASPI_ID KO191_p11950CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Je tedy na místě precizovat používanou terminologii pro institut krycí směnky. Slovy československého nejvyššího soudu: „*Směnka, sloužící k zajištění závazku, sluje krycí, protože závazek se jí kryje, upevňuje a zajišťuje.*“¹⁸⁵ Označením *krycí směnka* lze vystihnout širokou škálu využití pro tento flexibilní institut. Pojem krycí už v sobě zahrnuje utvrzovací (upevňovací) funkci, stejně tak případnou zajišťovací funkci.

¹⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 7. 1931, sp. zn. Rv II 397/31.

7.4 Shrnutí

Existují nástroje, kterými může věřitel zajistit hlavní dluh pomocí krycí směnky. Jednou z možností je garance třetí osoby za kauzální dluh. Pokud třetí osoba vystaví krycí směnku, věřitel má v rukou nástroj k náhradnímu uspokojení za třetí osobou.

Třetí osoba vystavuje krycí směnku na základě autonomní dohody s kauzálním dlužníkem. Z tohoto důvodu není zpravidla třetí osoba součástí směnečné dohody o krycím charakteru krycí směnky. Třetí osoba tak nemá k dispozici námitky z kauzálního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem. V případě nesplnění hlavního dluhu může věřitel uplatnit směnečný nárok z krycí směnky za třetí osobou. Věřitel je omezen v uplatnění směnečného nároku pouze nepravou subsidiaritou, musí tedy počkat na splatnost hlavního dluhu. Při nerespektování nepravé subsidiarity vzniká dlužníkovi nárok na náhradu škody z porušení směnečné dohody. Směnečný závazek třetí osoby není nijak akcesorický na hlavním dluhu.

Jinou možností zajištění hlavního dluhu krycí směnkou je pomocí směnečného rukojemství. Třetí osoba se zaváže jako směnečný rukojmí za kauzálního dlužníka v roli výstavce směnky vlastní, nebo akceptanta směnky cizí. Závazek směnečného rukojmího je akcesorický k závazku směnečného dlužníka. Akcesorita směnečného rukojemství se projevuje při jeho vzniku, obsahu i zániku. Závazek směnečného rukojmího není subsidiární ani k hlavnímu dluhu, ani ke směnečnému závazku dlužníka. Věřitel je tedy omezen pouze nepravou subsidiaritou. V době splatnosti krycí směnky může věřitel požadovat zaplacení krycí směnky buďto po směnečném dlužníkovi, nebo po jeho rukojmím. Pokud plní rukojmí za směnečného dlužníka, má proti němu regresní nárok.

Dominantní funkce krycí směnky se může změnit pouhým přidáním podpisu na líc směnky. Pokud je krycí směnka v utvrzovací funkci, věřitel nemá k dispozici žádné náhradní uspokojení za nebonitním dlužníkem. Je-li směnka v utvrzovací funkci nazývána jako *zajišťovací*, může dojít k přecenění tohoto institutu věřitelem. Proto v současnosti užívaný název *zajišťovací směnka* nereflektuje povahu krycí směnky a je tedy nevhodný. Návrat k prvorepublikové terminologii pro krycí směnku umožňuje vystihnoutí charakteru směnky a zároveň odlišení od zajišťovacích institutů.

8 Převod krycí směňky

Krycí směňka poskytuje věřiteli variabilitu možností náhradního uspokojení dluhu. Jednou z možností věřitele na náhradní uspokojení dluhu je převod krycí směňky za úplatu. Převod krycí směňky představuje realizaci vedlejšího dluhu. Rovnocenným uplatněním směňečné pohledávky je předložení krycí směňky k zaplacení. Pokud směňečný dlužník odmítne zaplatit na krycí směňku nebo není věřitelem zastížen, může směňečný věřitel podat návrh na směňečný platební rozkaz.

Protože krycí směňka představuje abstraktní směňečný závazek, dochází v praxi k aplikačním problémům především při převodu krycí směňky. Podstatnou část těchto problémů způsobuje absence akcesority krycí směňky k hlavnímu dluhu. Krycí směňku je možné na rozdíl od akcesorického zajištění samostatně převést, aniž by zároveň došlo k postoupení kauzální pohledávky.

Ačkoliv má směňečný závazek sloužit pouze jako vedlejší dluh, může dojít převodem krycí směňky k osamostatnění směňečné pohledávky. V důsledku osamostatnění krycí směňky se může dlužník ocitnout v situaci, kdy bude proti němu vymáhán jak kauzální dluh, tak i směňečný dluh různými věřiteli. Pokud došlo převodem krycí směňky k materializaci její abstraktnosti, tedy nový majitel směňky nenabyl směňku ve zlé víře na škodu dlužníka a neví o kauzální pohledávce, směňečnému dlužníkovi nebude prospívat případná námitka splnění kauzálního dluhu.¹⁸⁶

Samozřejmě věřiteli plyne nárok jenom na jedno ekonomické plnění z jedné pohledávky. Pokud věřitel převede krycí směňku za úplatu a poté ještě uplatní kauzální pohledávku, dostane se věřiteli dočasně dvojího plnění. Je proto namístě blíže objasnit okolnosti osamostatnění krycí směňky a popsat případnou obranu dlužníka.

Věřitel obvykle nedostane za převod krycí směňky plnou hodnotu směňečné pohledávky. Příčinou je rizikovost směňky, nabyvatel nemá jistotu vymožení směňečné pohledávky. Je tedy otázkou, jak pečlivě si musí věřitel počínat při převodu krycí směňky. Za kolik má věřitel zcizit krycí směňku, když mu nadále zůstává nárok z kauzální pohledávky a může si tak „doplnit“ diskontovanou hodnotu směňky? V neposlední řadě je nutné věnovat pozornost nastavení směňečné dohody pro bezproblémové fungování směňečného vztahu. Pokud chtějí strany co nejvíce omezit projevy směňečné abstraktnosti, je potřeba smluvně ujednat pravidla pro uplatnění krycí směňky.

¹⁸⁶ KOVAŘÍK, *Směňka jako zajištění*, s. 21.

8.1 Směnečná dohoda

Krycí směnka je především regulována směnečným právem. Proto je možné krycí směnku libovolně převádět bez jakéhokoliv omezení. „Nemůže být žádných pochybností, že směnka je listinou oběžnou a možnost jejího oběhu, to jest možnost směnku převádět, nelze z hlediska směnečně právního nijak vyloučit.“¹⁸⁷ Jako titul pro vystavení krycí směnky postačuje prostá dohoda o tom, že účelem vystavované směnky je krytí konkrétního dluhu. Pokud ponechají strany kauzálního vztahu směnečnou dohodu jen stroze upravenou, naplno se uplatní abstraktní povaha krycí směnky. Tento režim poskytuje větší volnost věřiteli k dispozici se směnkou.¹⁸⁸

Případné omezení převoditelnosti krycí směnky může být obsaženo ve směnečné dohodě. „Dohody zakazující převod směnky jsou možné. Nezakládají však ani u směnky na řad ani u směnky na jméno neplatnost převodu směnky, je-li tento proveden v souladu s předpisy směnečného práva... Všechny směnky jsou neomezeně postupitelné a žádným právním nástrojem nelze oběhu směnky zabránit. Tedy tato dohoda nemá žádné účinky směnečněprávní.“¹⁸⁹

Porušení ujednání o zákazu převoditelnosti krycí směnky založí dlužníkovi nárok na náhradu vzniklé škody. Aby došlo k naplnění účelu krycí směnky, může být v zájmu dlužníka zákaz převoditelnosti utvrdit smluvní pokutou. Zákazem převoditelnosti krycí směnky lze předejít problematice osamostatnění směnečné pohledávky. Je ale potřeba připomenout, že takové smluvní ujednání má účinky *inter partes*. Převod krycí směnky v rozporu se zákazem převoditelnosti ale nebrání nabyvateli stát se majitelem směnky.

Zákaz převoditelnosti krycí směnky je ale potřeba vnímat v kontextu účelu této směnky. Může nastat situace, kdy věřitel bude chtít spojit kauzální pohledávku s již oddělenou krycí směnkou. Pokud věřitel nebude moct disponovat s kauzální pohledávkou, je převod krycí směnky jedinou možností, jak odstranit nežádoucí stav oddělených pohledávek. „Potom ovšem nelze za porušení takové dohody považovat, pokud zajišťovací směnka svým převodem následuje pohledávku zajištěnou do rukou stejného věřitele. Naopak formálním lpěním na zákazu převodu i za této situace by se dosáhlo přesně toho, čemu má zákaz bránit.“¹⁹⁰

¹⁸⁷ KOVAŘÍK, Z. *Vybrané otázky převodů smenek*. *Evropské právo*, 2002, č. 10, s. 32 – 44.

¹⁸⁸ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 69.

¹⁸⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 2004, sp. zn. 5 Cmo 242/2004.

¹⁹⁰ *Ibid.*

Pro zajímavost lze poznamenat, že anglosaská směnka může mít ve své listině doložku nepřevoditelnosti článek 8 odst. 1 The Bills of Exchange Act 1882. Taková doložka způsobuje, že krycí směnku opravdu nelze rubopisovat na jiného. Obdobně se stavěla k zákazu převoditelnosti i dřívější československá judikatura vztahující se ke směnečnému právu před přijetím Zákona směnečného a šekového.¹⁹¹ Tento institut je v Common Law nezbytný k omezení cirkulace směnek vystavených ve formě na majitele.

Protože mezi kauzálním dluhem a krycí směnkou není vztah akcesority, případné splnění kauzálního dluhu neznámá zánik směnečného dluhu. Věřitel tak může v rozporu se směnečnou dohodou převést krycí směnku i po splnění kauzálního dluhu. Dlužník nemá ani po splnění hlavního dluhu možnost ověřit, jak bylo s krycí směnkou nakládáno. Pro zabránění dispozice s krycí směnkou po zániku hlavního dluhu, může být ujednána povinnost věřitele odevzdat krycí směnku.¹⁹² Smluvním ujednáním tak lze do určité míry založit akcesoritu směnečného závazku. Kovařík dovozuje, že už ze samotného ujednání o krycím účelu směnky bez dalšího vyplývá povinnost věřitele odevzdat krycí směnku po splnění hlavního dluhu.¹⁹³ Tento názor ale nemá oporu v judikatuře, je proto nutné trvat na výslovném ujednání povinnosti odevzdat krycí směnku.

Je zřejmý zájem dlužníka si co nejpodrobněji smluvně upravit směnečný vztah: „*ve směnečném vztahu, kde je věřitel téměř samovládce a dlužníkově postavení není nijak vzdáleno od nesvéprávného otroka, to platí dvojnásob.*“¹⁹⁴ Jak ale vyplývá z protikladných doktrinálních názorů, je pro věřitele výhodné si pro zajištění právní jistoty podrobně upravit směnečný vztah. Ekonomická převaha věřitele se může uplatnit stejně tak v detailně upravené směnečné dohodě, jako ve stroze upravené směnečné dohodě. Lišit se bude jenom míra právní jistoty věřitele a dlužníka.

¹⁹¹ „*Není-li dohoda o nepřevoditelnosti směnky vyjádřena ve směnce řečeným zákazem, působí jen proti takovému nabyvateli směnky, jenž věděl nebo musel vědět o takové úmluvě. Zákaz převodu ve směnce neobsazený nemusí znamenati úmluvu o neplatnosti převodu, nýbrž také jen výhradu námitek proti novému nabyvateli.*“ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 7. 1931, sp. zn. Rv II 397/31.

¹⁹² CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 109.

¹⁹³ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 21.

¹⁹⁴ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 67.

8.2 Osamostatnění směnečné pohledávky

Aby došlo k naplnění účelu krycí směňky, je nutné realizovat směnečný dluh pouze jako dluh vedlejší. Tedy i na krycí směňku by se měla uplatnit pravidla akcesority a subsidiarity. Jak ale bylo výše popsáno, krycí směňka je především samostatný abstraktní závazek. Smluvní ujednání o akcesorické a subsidiární povaze krycí směňky mohou poskytnout dlužníkovi relevantní obranu proti zneužití krycí směňky, přesto nepůsobí bezmezně. Navzdory smluvnímu zákazu převodu směňky, nebude převod v souladu se směnečným právem neplatný.

Nepříznivým následkem převodu krycí směňky na třetí osobu je osamostatnění směnečné pohledávky. K osamostatnění směnečné pohledávky může dojít i převedením kauzální pohledávky. Lze si představit i scénář, kdy je na jednu osobu postoupena kauzální pohledávka a na jinou osobu je převedena krycí směňka. *„Z pohledu možných způsobů uskutečnění lze osamostatnění zajišťovací směňky přirovnat k rozpadu manželství. Z manželství mohou odejít žena, muž nebo oba.“*¹⁹⁵ Nicméně obsahem této kapitoly je pouze převod krycí směňky jako jednoho ze způsobů náhradního uspokojení vedlejšího dluhu. Ačkoliv jsou dispozice s kauzální pohledávkou v praxi častější,¹⁹⁶ nebudou dále uvažovány.

Protože krycí směňka není akcesorická k hlavnímu dluhu, může dojít k odloučení vedlejšího dluhu od dluhu hlavního. Taková situace je nemyslitelná u zajišťovacích institutů. V případě dispozice s hlavní pohledávkou sleduje zajištění stejný osud § 1880 odst. 1 Občanského zákoníku. Pro krycí směňku tato úprava neplatí, protože směňka není zajištěním dluhu.

*„Osamostatnění zajišťovací směňky je jednání směnečného věřitele, kterým tento překračuje hranice řádného využití směňky. Osamostatnění zajišťovací směňky hraniční s nesolidností a nekorektností.“*¹⁹⁷ Ačkoliv osamostatnění krycí směňky je způsobilé přivést dlužníka do nepříznivé situace, není osamostatnění směnečné pohledávky v rozporu s právem. *„V samotném oddělení zajišťovací směňky od zajištěné pohledávky, k němuž dojde po splatnosti směňkou zajištěné pohledávky, nelze spatřovat postup rozporný s poctivým obchodním stykem.“*¹⁹⁸

Pro dlužníka nastává nejhorší situace v případě, kdy je krycí směňka indosována na třetí osobu a směňka materializuje svoji abstraktnost. K materializaci abstraktnosti dojde indosací směňky, a pokud nabyvatel nejednal vědomě na škodu dlužníka. Pokud nastane tento scénář, dlužník nebude moci ve směnečném vztahu uplatnit námitky z kauzálního vztahu.

¹⁹⁵ CHALUPA, *Zajišťovací směňka*, s. 86.

¹⁹⁶ KOVAŘÍK, *Směňka jako zajištění*, s. 38.

¹⁹⁷ CHALUPA, *Zajišťovací směňka*, s. 85.

¹⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

Převodem krycí směnky může být vytvořena pluralita věřitelů se splatnými pohledávkami odůvodňující insolvenční návrh.¹⁹⁹ Jistě je předpokladem vzniku plurality věřitelů materializace krycí směnky, která vede k osamostatnění krycí směnky. Obecné závěry o krycí směnce se tak uplatní i v insolvenčním řízení.

Naproti tomu se rektasměnka převádí běžnou cesí. Převodem rektasměnky nedochází k materializaci směnky, protože se rektasměnka nepřevádí směnečným způsobem neboli indosamentem. Nabyvatel rektasměnky neodvozuje své postavení ze směnečné listiny, ale od převodce krycí rektasměnky. Směnečný dlužník má tak proti nabyvateli rektasměnky stejné námitky, jako proti převodci. Rozdělením krycí rektasměnky od kauzální pohledávky tak nedochází k osamostatnění krycí směnky.

Klíčové je pro dlužníka pořadí, ve kterém po něm bude požadováno plnění. Pokud bude dlužník plnit zprvu na krycí směnku, bude moci dlužník uplatnit obranu proti kauzální pohledávce. Samozřejmě záleží na rozsahu uspokojení věřitele z převodu krycí směnky.²⁰⁰ Tato problematika je dále řešena v následující podkapitole.

Naopak, pokud nejprve uspokojí dlužník kauzální dluh, může se dostat do problémů. Ačkoliv dlužník neplní řádně, tedy včas, pořád uspokojuje hlavní dluh. Mělo by se tedy jednat o optimální způsob zániku závazku. Protože převodem krycí směnky došlo k materializaci směnečného závazku, stala se směnečná pohledávka naprosto nezávislá na hlavním dluhu. Směnečný věřitel tak může vyzvat dlužníka k plnění i přesto, že dlužník již splnil hlavní dluh. Pro směnečného věřitele nejsou relevantní vztahy dlužníka s kauzálním věřitelem. Krycí směnka představuje samostatný závazek, který není jakkoliv závislý na hlavním dluhu. Se splatností krycí směnky tak musí dlužník zaplatit i směnečnému věřiteli.

Další postup dlužníka se odvíjí od toho, kolik obdržel věřitel za převod krycí směnky. Částka, kterou kauzální věřitel obdržel za převod směnky totiž představuje vzhledem ke kauzálnímu dlužníkovi bezdůvodné obohacení. Právní situace dlužníka se tak odvíjí od pečlivosti věřitele, který krycí směnku zcizil.

¹⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2021, sp. zn. 29 ICdo 96/2019.

²⁰⁰ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 102.

8.3 Standard péče převodce krycí směnky

Převod krycí směnky jako náhradní uspokojení vedlejšího dluhu probíhá za úplatu. Pokud věřitel respektuje nepravou subsidiaritu krycí směnky, převádí krycí směnku až po splatnosti hlavního dluhu. Věřitel je tedy v situaci, kdy se mu nedostalo včasného a řádného plnění hlavního dluhu. Aby uspokojil svojí hlavní pohledávku, převádí směnečnou pohledávku na třetí osobu. Třetí osoba platí věřiteli za krycí směnku s tím, že sama bude vymáhat na směnečném dlužníkovi zaplacení směnky. Nabývání krycí směnky v sobě obsahuje element rizika, protože třetí osoba nemusí mít představu o bonitě dlužníka. Motivací pro nabytí krycí směnky třetí osobou můžou být směnečné nároky plynoucí majiteli směnky. Často bude ale hlavní motivací diskontovaná cena krycí směnky, která třetí osobě vykompenzuje riziko spojené s vymáháním směnky.

Záleží na vícero faktorech, jestli se věřiteli dostane prodejem krycí směnky plného uspokojení hlavního dluhu. Krycí směnka může být vystavena na podstatně vyšší částku, než je hlavní dluh. Převod takto nadhodnocené směnky sice téměř s jistotou zajistí uspokojení věřitele, pro dlužníka ale znamená naprostou katastrofu.

Běžně bude mít krycí směnka podobu blankosměnky, tedy věřitel má na základě směnečné dohody právo do krycí blankosměnky doplnit dlužnou částku. Vystavení blankosměnky je vhodné například u revolvingového úvěru, kdy věřitel nemá apriori představu o celkové dlužné částce.²⁰¹

Z výše uvedených důvodů nastávají v praxi situace, kdy věřitel převodem krycí směnky naplno neuspokojí kauzální pohledávku. Je nutné připomenout, že převodem krycí směnky za úplatu neztrácí věřitel nárok na soudní vymáhání hlavního dluhu.²⁰² Jediné, co se mění převodem krycí směnky, je vznik obrany dlužníka v rozsahu náhradního uspokojení věřitele. Nastává otázka, za kolik má věřitel krycí směnku prodat a jaký postup už nebude shledán jako řádné uplatnění krycí směnky.

²⁰¹ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 56.

²⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

Podíváme-li se na stejnou situaci očima dlužníka, tak převodem krycí směnky za úplatu se věřiteli dostává náhradního uspokojení. Převodem krycí směnky se dlužníkovi sníží dluh vůči věřiteli v rozsahu úplaty za převod, ale zároveň vznikne nezávislý směnečný dluh vůči nabyvateli směnky. Dlužník se nachází v informační asymetrii. Dlužník nemá prostředky, jak se dozvědět o převodu krycí směnky, ani nemá možnost zjistit výši úplaty za převod. Reálně se může dlužník dozvědět o změně majitele směnky až předložením směnky k placení.

Proč by si vlastně měl věřitel počínat pečlivě při převodu krycí směnky, když může případný zbytek dluhu vymoci na kauzálním dlužníkovi? Kauzální dlužník může v soudním řízení namítat, že věřitel nepostupoval řádně při převodu směnky a za směnku mohl utržit více. Lze samozřejmě využít služeb obchodníka s cennými papíry k vyhledání vhodného zájemce o nákup krycí směnky,²⁰³ nicméně tím není řešen samotný problém diskontu směnky.

V rozsahu, ve kterém se věřitel uspokojil převodem krycí směnky, zaniká jeho právo na uspokojení hlavního dluhu. „*K náhradnímu uspokojení zajištěné pohledávky v takovém případě dochází jen v rozsahu odpovídajícímu výši plnění, jež věřitel získal za převod směnky.*“²⁰⁴ Přesněji řečeno, dlužník je schopen se ubránit plnění dluhu v rozsahu náhradního uspokojení věřitele za převod směnky. „*Věřitel zajištěné pohledávky bez dalšího neztrácí právo na její uplatnění vůči dlužníku (v rozsahu, v němž dosud nebyla jeho pohledávka náhradně uspokojena z výnosu prodeje zajišťovací směnky) ani tehdy, zaplatí-li později dlužník (po právu) směnku jejímu nabyvateli.*“²⁰⁵

Věřitel má přece jenom zájem převést krycí směnku za co nejvyšší úplatu. Krycí směnka znamená pro věřitele snazší a rychlejší vymožení dluhu. Věřitel se převodem krycí směnky vzdává této výhody. Jediné, co mu zbývá, je kauzální pohledávka za dlužníkem. Je tedy v zájmu věřitele počínat si co nejpečlivěji při prodeji krycí směnky, aby se mu dostalo v co největším možném rozsahu uspokojení dluhu. V rozsahu, ve kterém nedošlo k uspokojení dluhu převodem krycí směnky, je věřitel odkázán na zdoluhavé soudní vymáhání kauzální pohledávky. Je také možné, že už mu ani nezůstane žádný majetek k vymožení.

²⁰³ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 56.

²⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

²⁰⁵ *Ibid.*

Je obvyklé, že jeden hlavní dluh je zajištěn vícero instrumenty.²⁰⁶ V rozsahu uspokojení věřitele převodem krycí směnky dochází k zániku dalšího zajištění hlavního dluhu. „*Ubránil-li by se totiž dlužník v rozsahu proplacení zajišťovací směnky nucenému vymožení exekučním titulem přiznané pohledávky, zajištěné zástavním právem, neprosadí se v tomto rozsahu ani zástavní právo (jeho uhrazovací funkce).*“²⁰⁷ Ostatní zajištění je totiž akcesorické na hlavním dluhu, proto snížením hlavního dluhu dochází ve stejném rozsahu k zániku zajištění. Je tedy na místě pečlivě vážit pořadí, ve kterém se věřitel bude uspokojovat ze zajištění.

²⁰⁶ KOVAŘÍK, *Směnka jako zajištění*, s. 59.

²⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011.

8.4 Standard péče nabyvatele krycí směnky

K materializaci směnečné pohledávky dochází rubopisem na třetí osobu. Kromě bezvadného rubopisu nesmí nabyvatel směnky jednat vědomě na škodu dlužníka § 17 Zákona směnečného a šekového. Pokud nebude naplněna tato podmínka, směnečnému dlužníkovi setrvávají kauzální námitky plynoucí z jeho vztahu k výstavci nebo dřívějším majitelům směnky.

Nabyvatel kupuje krycí směnku s vidinou zisku. Je proto v zájmu nabyvatele, aby došlo rubopisem k materializaci krycí směnky. Pokud vše proběhne řádně, získá nabyvatel samostatnou směnečnou pohledávku z krycí směnky. Nabyvatel krycí směnky neodvozuje své postavení od převodce směnky. Směnečná práva vycházejí pouze ze směnečné listiny, nabyvatel se tak stává originárně majitelem krycí směnky.

V kapitole o abstraktnosti krycí směnky je pojednáno o hodnotových doložkách na směnce, mezi které patří i doložka o *krycím účelu*. Hodnotové doložky nemají směnečně právní následky. „*Ochrana poskytovaná doložkami se většinou vyčerpává v tom, že opatrného věřitele odradí od nákupu takto cejchovaného instrumentu, nebude-li bezpečně zjištěno, zda byl remitent k uplatnění práv ze směnky oprávněn.*“²⁰⁸

Z jazykového výkladu § 17 Zákona směnečného a šekového vyplývá, že k prolomení abstrakčního účinku rubopisu je potřeba aktivního jednání věřitele na škodu dlužníka. Jinak řečeno, věřiteli nevyplývá povinnost podrobně zkoumat původ směnky. Tedy počínání nabyvatele, které se dá označit jako hrubě nedbalé, není automaticky jednání vědomě na škodu dlužníka. „*Samotná pasivita nabyvatele - i když by mohla být v některých případech hodnocena jako hrubá nedbalost - nemůže založit námitku "vědomého jednání na škodu dlužníka".*“²⁰⁹

Pokud je cílem jednání kauzálního věřitele a nabyvatele směnky způsobit osamostatnění krycí směnky a donutit dlužníka ke dvojitmu plnění, zajisté nelze takovému jednání poskytnout ochranu. Jako měřítko zavinění nabyvatele směnky postačí nepřímý úmysl ke způsobené škodě. „*Věděl-li tedy nabyvatel směnky, že může způsobit škodu, a pro případ, že škodu způsobí, byl s tímto srozuměn, nebude mít ani v tomto případě indosament abstrakční účinky.*“²¹⁰ Břemeno důkazní však leží na směnečném dlužníkovi uplatňujícím námitku.²¹¹

²⁰⁸ KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-7-23]. ASPI_ID KO191_1950CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ CHALUPA, *Zákon směnečný a šekový*.

²¹¹ KOVAŘÍK, *Vybrané otázky převodů směnek*, s. 32 – 44.

Pokud by věřitel nabyl krycí směnku za podezřelých okolností, například za cenu pochybující se naprosto mimo tržní standard, mohl by se provinít hrubou nedbalostí. Samotná hrubá nedbalost není způsobilá prolomit abstrakční účinky rubopisu. Avšak pokud získá nabyvatel krycí směnku od neoprávněného majitele a proviní se u toho hrubou nedbalostí, může být nabyvatel povinen k odevzdání krycí směnky § 16 odst. 2 Zákona směnečného a šekového. Stejný následek spojuje § 16 odst. 2 Zákona směnečného a šekového s nabytím směnky ve zlé víře. „*Zlou vírou v právním smyslu rozumíme protiprávní jednání v úmyslu nebo z hrubé nedbalosti.*“²¹²

„*Zlou víru při nabytí směnky lze charakterizovat jako povědomost nabyvatele o tom, že převodce nebyl oprávněn směnku převést.*“²¹³ Je nutné důsledně odlišovat zlou víru, jako vědomé protiprávní jednání od absence dobré víry. „*Stav dobré víry, naopak od víry zlé, však představuje objektivně omluvitelný právní omyl. Právě existence přesvědčivého důvodu, spjatého s upřímností a pevností mysli (pravostí přesvědčení), vede k právnímu závěru o ospravedlnění omylu (mýlky), tudíž k závěru o tom, že důvod přesvědčení je spravedlivý, ač je mylný.*“²¹⁴ Dobrá víra a případně absence dobré víry je rozdílným měřítkem než zlá víra.

Nabytí krycí směnky za podezřelých okolností samo o sobě neznamená zlou víru nabyvatele. Je-li ovšem nabyvatel seznámen s tím, že směnka byla podvodně vystavena, nebo dokonce zcizena původnímu majiteli, jedná nabyvatel ve zlé víře. Jednání vědomě na škodu dlužníka dopadá na menší spektrum jednání než jednání ve zlé víře. Lze si totiž představit chování, které nebude činěno vědomě na škodu dlužníka, ale bude prováděno ve zlé víře. Nabyvatel se v takovém případě stane majitelem směnky a dojde k abstrakčním účinkům rubopisu. Pokud ale nabyl směnku od neoprávněného majitele, musí směnku odevzdat právoplatnému majiteli.

Vedle zlé víry zná zákon i standard hrubé nedbalosti. „*Hrubá nedbalost při nabývání směnky spočívá v tom, že nabyvatel opomene jakoukoli běžnou péči, na základě čehož se nedozví o okolnostech vypovídajících o nedostatku schopnosti převodce převést vlastnické právo ke směnce.*“ Hrubou nedbalost může založit nedostatečné prozkoumání směnečné listiny. „*Tedy vedle faktů, které mu budou - a to více méně náhodně - známy jinak, anebo budou známé obecně (třeba z tisku nebo televize), půjde především o okolnosti, které se budou podávat ze směnky samotné.*“²¹⁵ Nabyvatel, který nebude požadovat prokázání přechodu směnky na převodce, kterému neprospívá nepřetržitá řada rubopisů, jedná v hrubé nedbalosti.

²¹² TELEC, I. *Zlá víra*. Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8, s. 32-38.

²¹³ CHALÚPA, *Zákon směnečný a šekový*.

²¹⁴ TELEC, *Zlá víra*, s. 32-38.

Jak se liší tuzemský standard pečlivosti od úpravy v Common Law? Porovnání tuzemské směnky s úpravou v Common Law je podrobně rozebráno v podkapitole 3.3, včetně judikатурních příkladů. Pro abstrakční účinek rubopisu je v Common Law vyžadována dobrá víra, která je ale presumována čl. 30 The Bills of Exchange Act 1882. Dobrou vírou je myšlena počestnost²¹⁶ (*done honestly*) při nabytí krycí směnky, lhostejno jestli je tak činěno v nedbalosti čl. 90 The Bills of Exchange Act 1882.

V případě nabývání anglosaské směnky je nutné si počínat pečlivěji než v případě tuzemské směnky. Nabyvatel anglosaské směnky musí být schopen prokázat, že si počínal počestně a nabyl směnku za protihodnotu. Tento standard lze do určité míry přirovnat k absenci hrubé nedbalosti u tuzemského nabyvatele směnky, přesto podmínky nabytí krycí směnky za protihodnotu klade na anglosaského nabyvatele směnky požadavek navíc.

²¹⁵ KOVAŘÍK, Z. *Vybrané otázky převodů směnek*. Evropské právo, 2002, č. 10, s. 32 – 44.

²¹⁶ Doslovným překladem poctivost, který vzhledem k obsahu termínu poctivost v kontinentálním právu není vhodný.

8.5 Modelový příklad z judikatury

Nejvyšší soud rozhodl 29. dubna 2021 o zajímavé kauze se sp. zn. 29 Cdo 1367/2019. Předmětem této kauzy je převod krycí směnky za úplatu a s tím související problematika osamostatnění krycí směnky. Kauza je dále podrobně analyzována, včetně argumentace soudu prvního stupně a odvolacího soudu.

Věřitel převedl na dlužníka podíl ve společnosti. Dlužník se zavázal zaplatit za podíl ve splátkách. Každá jednotlivá splátka byla utvrzena krycí směnkou, kterou vystavil dlužník na řad věřitele. Splatnost krycí směnky byla nastavena na den následující po dni splatnosti hlavního dluhu. Směnečná suma odpovídala dlužné částce splátky. Krycí směnka obsahovala doložku *bez protestu*. Předmět sporu se týká splátky ve výši 5 000 000,- Kč, která nebyla včas zaplacená. Po splatnosti krycí směnky utvrzující hlavní dluh, převedl věřitel krycí směnku na třetí osobu za úplatu 2 500 000,- Kč. Třetí osoba směnku vymáhala a dlužník zaplatil třetí osobě na krycí směnku směnečný peníz ve výši 5 000 000,- Kč, směnečnou odměnu ve výši 16 666,67,- Kč a směnečný úrok ve výši 305 753,42,- Kč.

Soud prvního stupně zaujal stanovisko, že: *„převedl-li žalobce zajišťovací směnku na indosatáře samostatně (tj. aniž by na M. Z. postoupil též směnkou zajištěnou pohledávku na zaplacení splátky ceny převedeného obchodního podílu) a žalovaný následně zajišťovací směnku uhradil, lze takovou platbu považovat za náhradní plnění, jímž byla zcela uspokojena (zanikla) také směnkou zajištěná kauzální pohledávka. Opačný závěr by znamenal dvojitě plnění dlužníka ve výši zcela závislé na rozhodnutí věřitele o tom, za jakou úplatu zajišťovací směnku převede.“*²¹⁷

Soud zde naráží na klasický problém řešený i v této práci. Osamostatněním krycí směnky má dlužník namísto jednoho hlavního dluhu a druhého akcesorického dluhu, dva naprosto samostatné dluhy. Ačkoliv měl dlužník původně zaplatit částku 5 000 000,- Kč, z důvodu osamostatnění krycí směnky je po dlužníkovi v soudním řízení vymáháno dalších 2 500 000,- Kč na kauzální dluh. Z lidského hlediska je pochopitelné, že soud prvního stupně nechtěl dopustit, aby dlužník nesl na svých bedrech ekonomickou tíhu osamostatnění směnky. Soud odkázal ve své argumentaci na zásadu spravedlnosti v § 3 odst. 3 Občanského zákoníku. V prvé řadě je to věřitel, jenž převedením krycí směnky zapříčinil osamostatnění krycí směnky. *„Riziko oddělení práv ze zajišťovací směnky od zajištěného závazku proto musí nést věřitel, který o převodu směnky jako jediný rozhoduje.“*²¹⁸

²¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

²¹⁸ *Ibid.*

Je na místě připomenout, že směnečná dohoda mezi věřitelem a dlužníkem neobsahovala jakýkoliv zákaz převodu krycí směnky. Absence smluvního ujednání pravidel dispozice s krycí směnkou tak poskytla věřiteli volnou ruku. Věřitel přistoupil k náhradnímu uspokojení až poté, co dlužník včas nesplnil svůj dluh. Věřitel tak respektoval zásadu nepravé subsidiarity krycí směnky. Celkově lze uzavřít, že věřitel postupoval v souladu s právem i v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu.

Vrchní soud v Olomouci aproboval prvostupňové rozhodnutí. Z argumentace soudu je zřejmé rozhořčení z nespravedlivého uspořádání vztahů. Každopádně odvolací soud našel odlišný argument pro odůvodnění prvostupňové rozhodnutí. Přece jenom odkaz na zásadu spravedlnosti se nezdá jako dostatečný podklad pro takto významné rozhodnutí. „*Formálně sice není postup žalobce nezákonný (oddělení zajišťovacích směnek od zajištěného závazku a jejich prodej jsou obecně přípustné – viz též shora uváděná judikatura), avšak pokud by, tak jako v tomto případě, takový postup měl vést k tomu, že dlužník bude nucen směnkou zajištěný závazek splnit více, než jedenkrát, pak výkon práva (tj. uplatnění žaloby na plnění ze zajištěného závazku za stavu, že dlužník v důsledku předcházejícího uplatnění zajišťovacího prostředku zajištěný závazek již splnil) shledává odvolací soud jako rozporný se zásadami poctivého obchodního styku.*“²¹⁹

Dále se Vrchní soud odvolává, že sice věřitel má možnost výběru realizace vedlejšího dluhu, ale jedna možnost uspokojení vylučuje druhou možnost uspokojení. Pokud tedy věřitel uspokojí vedlejší dluh převodem krycí směnky, nepřísluší mu nárok na kauzální pohledávku. Materiálně tak má dojít pouze k jednomu splnění závazku dlužníka. „*Zajišťovací směnka nemá sankční charakter, který by (s výjimkou směnečného příslušenství) měl znamenat navýšení povinnosti plnění dlužníka ze zajištěného závazku.*“²²⁰

Od obou soudních instancí je zřejmá snaha o zmírnění tvrdosti krycí směnky. V celku trefně je označován postup věřitele vedoucí k osamostatnění krycí směnky jako nesolidní a nekorektní.²²¹ Přesto není doktrínou ani judikaturou převod krycí směnky vedoucí k osamostatnění krycí směnky hodnocen jako nezákonný. Požadovat po dlužníkovi, aby plnil na původně jeden kauzální dluh dvakrát, je přinejmenším nemravné. Na okraj je možno poznamenat, že judikatura schvaluje placení směnečné odměny a směnečného úroku vedle směnečného peníze a nepovažuje takovou platbu jako za dvojí plnění.²²²

²¹⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 8 Cmo 176/2018.

²²⁰ *Ibid.*

²²¹ CHALUPA, *Zajišťovací směnka*, s. 89.

²²² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 11. 2017, sp. zn. 101 VSPH 879/2016.

V argumentaci obou soudních instancí ale chybí rozbor postavení kauzálního věřitele. Kauzálnímu věřiteli se nedostalo včasného plnění na jeho pohledávku. Aby alespoň částečně uspokojil svoji pohledávku, realizoval věřitel náhradní dluh. Převodem krycí směnky obdržel 50 % hodnoty kauzální pohledávky. Má věřitel nést ztrátu, protože dlužník včas nesplnil svůj závazek?

Příliš přesvědčivý není ani argument, že krycí směnka nemá sankční funkci. Například pokud věřitel utvrdí dluh smluvní pokutou, může se mu dostat dvojího plnění. Věřiteli vznikne nárok na smluvní pokutu a zároveň nikterak nezaniká původní dluh § 2049 Občanského zákoníku. Dokonce pokud smluvním ujednáním vyloučí věřitel s dlužníkem § 2050 Občanského zákoníku, může se dostat věřiteli klidně i trojího plnění z jednoho porušení smluvní povinnosti, pokud navíc vznikne věřiteli škoda. Nelze se tedy spokojit se zkratkovitým závěrem odvolacího soudu.

Nejméně kontroverzní je postavení nabyvatele směnky. Nabyvatel zaplatil 50% diskont za krycí směnku a podařilo se mu úspěšně vymoci celou směnečnou pohledávku. Postavení nabyvatele by mohlo ohrozit akorát absence abstrakčního účinku rubopisu. Jestli nabyvatel nejednal vědomě na škodu dlužníka, nabyl krycí směnku řádně a jeho nárok proti dlužníkovi je nesporný. Směnečné právo chrání právní jistotu nabyvatele a tím podporuje převodní funkci směnky jako cenného papíru. Nabyvatel tedy na rozdíl od kauzálního věřitele realizoval zisk v podobě směnečné odměny a rozdílu směnečného peníze a převodní ceny krycí směnky. Je možné si položit otázku, nakolik byl nákup krycí směnky rizikový a jestli odpovídá 50% diskontu.

Nejvyšší soud zrekapituloval ustálenou soudní judikaturu ke krycí směnce. Ve zkratce připomněl Nejvyšší soud absenci akcesority a subsidiarity krycí směnky. Stejně tak, že účelem krycí směnky je poskytnout věřiteli náhradní plnění, pokud hlavní dluh není splněn řádně a včas. Zásadní je zopakování judikatury k převodu krycí směnky: *„Jinak řečeno, po splatnosti směnkou zajišťované pohledávky majiteli směnky nic nebrání v tom, aby dosáhl (náhradního) uspokojení své (směnkou zajištěné) pohledávky také tím způsobem, že směnku převede za úplatu na třetí osobu.“*²²³

²²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019.

Stejně jako předchozí dvě instance, Nejvyšší soud nikterak nerozporuje zákonnost postupu věřitele. Na rozdíl od nižších instancí se ale zabývá nejvyšší soud též pozicí věřitele. *„Rozhodne-li se věřitel „použít“ zajišťovací směnku výše uvedeným způsobem (realizovat zajištění své pohledávky prodejem směnky), bude úplata, kterou věřitel za prodej směnky obdrží od třetí osoby, sloužit (v rozsahu tohoto plnění) jako zdroj náhradního uspokojení směnkou zajištěné pohledávky. Jestliže výnos z prodeje směnky nebude postačovat k (náhradnímu) uspokojení celé zajištěné pohledávky, nelze z ničeho dovodit, že by věřitel nemohl vůči dlužníkovi uplatňovat zbývající část kauzální pohledávky.“*²²⁴

Názor Nejvyššího soudu je podložen doktrinárními závěry, Nejvyšší soud přímo cituje monografie na téma zajišťovací směnky od R. Chalupy a Z. Kovaříka. Lze tedy považovat tento závěr za ustálený. Přesto na tomto místě Nejvyšší soud nekončí. Stejně jako předchozí instance považuje Nejvyšší soud za důležité se zabývat situací dlužníka, kterému vznikla povinnost dvojího plnění.

Poněvadž se soud první instance nezabýval faktickými okolnostmi převodu směnky, nemá ani Nejvyšší soud dostatečné podklady pro rozhodnutí. Pro další směnečnou praxi je klíčový závěr, ohledně rozsahu zániku hlavního dluhu o částku získanou věřitelem za převod krycí směnky. Bohužel se Nejvyšší soud nedostal k řešení otázky, jestli je prodej diskontované krycí směnky o 50 % pečlivým postupem věřitele. Odpověď na tuto otázku se bude lišit v místě a čase podle tržního standardu. Přesto by neškodilo mít alespoň určité vodítko usměrňující postup věřitele. Stejně tak zůstala neošetřená pozice dlužníka, který se dostal do nesnadné situace.

Z této kauzy je nutné si vzít ponaučení, že pro dlužníka není nikdy rozumné vystavovat krycí směnku bez podrobného smluvního ujednání. Obsahem směnečné dohody má být minimálně zákaz převoditelnosti krycí směnky utvrzený smluvní pokutou. Dlužník nebude mít vždy dostatečně silné postavení, aby si vyjednal vystavení krycí rektasměnky. Pokud ale bude věřitel po dlužníkovi vyžadovat vystavení krycí směnky bez dalšího, musí dlužník počínat s nejhorším možným scénářem. Krycí směnka je především směnkou, je proto schopná založit samostatný směnečný závazek. V důsledku této vlastnosti se může dlužník ocitnout v situaci, kdy bude muset plnit dvakrát na materiálně jeden dluh. Z tohoto důvodu Nejvyšší soud prolomil abstrakční účinek indosamentu pro krycí směnky utvrzující dluh ze spotřebitelské smlouvy.²²⁵ Nicméně v této kauze jednal profesionál s jiným profesionálem a není tak možné očekávat stejný přístup.

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1155/2014.

Na závěr lze zrekapitulovat obecné závěry dovozené Nejvyšším soudem z této kauzy. Věřitel může převést krycí směnku po splatnosti hlavního dluhu, aby realizoval krycí směnku jako náhradní uspokojení. V rozsahu, ve kterém se věřitel převodem krycí směnky neuspokojil, zůstává věřiteli nárok z kauzální pohledávky. Zaplacením na krycí směnku třetí osobě nezaniká bez dalšího kauzální pohledávka věřitele. Osamostatnění krycí směnky není samo o sobě v rozporu s poctivým obchodním stykem.²²⁶

²²⁶ *Ibid.*

8.6 Shrnutí

Převod krycí směnky představuje realizaci vedlejšího dluhu věřitele. Směnečná úprava neklade věřiteli žádná omezení bránící mu v dispozici s krycí směnkou po splatnosti hlavního dluhu. Zpravidla je v zájmu obou stran kauzálního závazku si smluvně ujednat pravidla dispozice s krycí směnkou. V případě dlužníka je tento zájem podporován hrozbou citelné majetkové újmy, která dlužníkovi hrozí v případě včasného nesplnění hlavního dluhu. Mezi běžné smluvní ujednání patří zákaz převoditelnosti krycí směnky, nebo povinnost věřitele krycí směnku vydat v případě splnění hlavního dluhu.

Převodem krycí směnky může dojít k osamostatnění kauzální a směnečné pohledávky (materializaci krycí směnky). Pro dlužníka to znamená, že se kauzální pohledávka oddělila od směnečné pohledávky a vznikají na sobě dva nezávislé dluhy. Dlužník může být vystaven situaci, kdy musí plnit jak kauzální dluh, tak i směnečný dluh.

Osamostatnění krycí směnky není v rozporu s právem. Jednání věřitele vedoucí k osamostatnění krycí směnky je ale dlužníkovi způsobilé přivodit takovou újmu, že jednání věřitele hraničí s nesolidností a nekorektností. Ačkoliv panuje konsensus, že tato situace je pro dlužníka neúnosná, není zpravidla po osamostatnění krycí směnky, jak dlužníkovi pomoci. O to více je klíčová apriorní úprava vzájemného vztahu dlužníka a věřitele.

Věřitel má v případě dispozice s krycí směnkou v rukou další osud dlužníka. Za převod krycí směnky se věřiteli dostává náhradního uspokojení, v jehož rozsahu zaniká kauzální dluh. Judikatura se ale doposud nezabývala standardem pečlivosti, který musí věřitel vyvinout při převodu krycí směnky, aby se vyhnul námitce dlužníka brojící proti podhodnocení krycí směnky.

Samotný převod krycí směnky se řídí směnečným právem. Aby došlo k materializaci krycí směnky, nesmí nabyvatel jednat vědomě na škodu dlužníka. Chce-li se nabyvatel vyhnout problematice nabytí krycí směnky od neoprávněného, nesmí si při nabývání krycí směnky počínat hrubě nedbale ani nesmí jednat ve zlé víře. Pokud ze směnečné listiny vyplývají pochybnosti o vlastnictví krycí směnky převodcem, musí nabyvatel aktivně jednat k odstranění těchto pochybností. Obecně jsou kladeny vyšší nároky na nabyvatele anglosaské směnky, než je tomu v tuzemsku.

Výše vypsané závěry jsou aplikovány na kauzu Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1367/2019, která slouží jako dokonalý příklad problematiky osamostatnění krycí směnky. Převod krycí směnky po splatnosti hlavního dluhu je po právu, přesto budí těžká situace dlužníka bezradnost.

Závěr

Směnka ve svých historických počátcích nesloužila k pokrytí dluhu. Jako určitá forma zajištění se směnka rozvinula až s dalším rozmachem obchodu ve středověku. Je proto nutné v tomto kontextu vnímat limity krycí směnky.

Krycí směnka představuje především abstraktní závazek dlužníka na plnění směnečnému věřiteli. Abstraktnost směnky spočívá v samostatnosti směnečného závazku. Je-li krycí směnka indosována na třetí osobu, která krycí směnku nenabyla vědomě na škodu dlužníka, dochází k materializaci krycí směnky. Majitel směnky odvozuje svá práva a povinnosti pouze ze směnečné listiny, proto se majitel materializované krycí směnky ubrání kauzálním námitkám dlužníka. Směnečný věřitel nemusí v soudním řízení prokazovat kauzu krycí směnky, k úspěšnému návrhu na směnečný platební rozkaz postačí předložení originálu směnky.

Účelem krycí směnky je zajistit především splnění hlavního dluhu, krycí směnka hlavní dluh pouze kryje. Pro zajištění krycího účelu směnky je potřeba směnečnou abstraktnost oslabit nástroji obligacíního práva. Právní úprava krycí směnky je tak kombinací směnečného a závazkového práva.

Pro řádné fungování zajištění dluhu je nezbytný princip akcesority a subsidiarity. Akcesorita představuje existenční závislost vedlejšího dluhu na dluhu hlavním. Subsidiaritou je myšleno právo věřitele na náhradní uspokojení až poté, co nebyl řádně a včas splněn hlavní dluh. Krycí směnka bez dalšího chybí jakákoliv vazba na hlavní dluh, který kryje. Abstraktnost vylučuje akcesoritu krycí směnky. V jaké míře se podaří smluvně ujednat akcesoritu krycí směnky, v takové míře se podaří potlačit abstraktnost směnečného závazku. Aby krycí směnka mohla vůbec naplnit svůj účel, vymezila doktrína pro krycí směnku princip nepravé akcesority a nepravé subsidiarity. Dlužník se může kauzálnímu věřiteli ubránit námitkou splnění kauzálního dluhu. Dále je dlužník chráněn před dispozicí s krycí směnkou před splatností hlavního dluhu.

Krycí směnka je nástroj užívaný převážně k utvrzení dluhu. Krycí směnku vystavuje dlužník k utvrzení kauzálního dluhu, popřípadě dlužník akceptuje cizí směnku ke stejnému účelu. Věřiteli umožňuje krycí směnka snazší a rychlejší náhradní uspokojení dluhu. Ve většině případů je nevhodné nazývat krycí směnku jako směnku zajišťovací, protože tato směnka žádné zajištění neposkytuje. Až na výjimky lze zařadit krycí směnku mezi kvazi-utvrzení.

Pokud do původního kauzálního vztahu vstoupí třetí osoba, lze hovořit o zajišťovací funkci krycí směnky. Třetí osoba může vystavit krycí směnku k pokrytí kauzálního dluhu dlužníka, věřitel si tak může vybrat mezi pohledávkou za dlužníkem nebo směnečným nárokem za třetí osobou. Podobného výsledku lze dosáhnout směnečným rukojemstvím. Označení krycí směnka reflektuje jak utvrzovací, tak zajišťovací funkci krycí směnky.

Obligační úpravu krycí směnky si sjednávají kauzální věřitel a dlužník ve směnečné dohodě. Pro zajištění funkčního vztahu je žádoucí si ujednat pravidla dispozice s krycí směnkou, včetně ujednání povinnosti odevzdat krycí směnku při splnění kauzálního dluhu. Není-li hlavní dluh splněn řádně a včas, věřiteli vzniká právo na uspokojení z krycí směnky. Jednou z možností náhradního uspokojení je převod krycí směnky za úplaty na třetí osobu. Věřiteli se v rozsahu úplaty dostává náhradního plnění, přesto mu v neuhrazené části zůstává právo na uspokojení kauzální pohledávky.

Převodem krycí směnky na nabyvatele, který krycí směnku nenabyl vědomě na škodu dlužníka, dochází k osamostatnění krycí směnky. Krycí směnka se tak odděluje od kauzálního dluhu a naplno se projevuje směnečná abstraktnost. Materializací směnky vzniká dlužníkovi nezávislý směnečný dluh vůči třetí osobě, aniž by zároveň došlo k zániku hlavního dluhu. Dlužník může být přinucen plnit dvakrát na materiálně jeden dluh.

Osud dlužníka je mnohdy v rukou věřitele, který volí náhradní způsob uspokojení. Rozsah povinnosti dlužníka plnit na kauzální dluh se odvíjí od míry uspokojení, jaké věřitel utržil za převod krycí směnky. V případném soudním řízení je nezbytné prověřit pečlivost věřitele při převodu krycí směnky, včetně poskytnutí co nejširší ochrany směnečnému dlužníkovi. V soudním řízení je to dlužník, na jehož bedrech leží břemeno tvrzení a břemeno důkazní.

Krycí směnka je institut způsobilý naplnit svůj potenciál. Předpokladem naplnění účelu krycí směnky je ale řádné smluvní ujednání práv a povinností. Bez smluvní úpravy se vystavuje dlužník riziku majetkové újmy. Stejně tak smluvní ujednání přispívá právní jistotě věřitele. Krycí směnka je vhodným utvrzovacím institutem, najde tak své uplatnění v běžném podnikatelském styku. Má-li krycí směnka fungovat jako zajištění, je potřeba vtažení třetí osoby do kauzálního vztahu. Vesměs je krycí směnka vhodným doplňkem jiného zajištění. Věřitel má v rukou vcelku flexibilní nástroj náhradního uspokojení. Obezřetný dlužník se vybaví dostatečnou smluvní regulací jednání věřitele, popřípadě vystaví krycí rektasměnku.

Seznam použitých zdrojů

1. Knižní zdroje

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I., DĚDIČ, J. a kolektiv. *Obchodní právo – podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016

CHALUPA, R. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009

KINDL, M. *Zajištění a utvrzení dluhů*. Praha: C. H. Beck, 2016

KOTÁSEK, J. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002

KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011

KOVAŘÍK, Z. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009

KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

PŘIBYL, Z. *Směnečné právo*. Praha: Karolinum, 1994

2. Odborné komentáře

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

CHALUPA, R. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-7-23]. ASPI_ID KO191_p11950CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2022-7-23]. ASPI_ID KO191_1950CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník § 2716-2893. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2021

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022

SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021

SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013

3. Zahraniční publikace

BEALE, H., (editor). *Chitty on Contracts*. Consolidated Mainwork Incorporating Second Supplement. 33rd Edition. UK: Sweet & Maxwell Ltd, 2019

DESAN, C. *The Constitutional Approach to Money*. in: BANDELI, N., WHERRY, F., ZELIZER, V. (editors) *Money Talks*. Princeton University Press, Princeton, 2017

FOX, D., MUNDAY, R., SOYER, B., TETTENBORN, A., TURNER, P. *Sealy and Hooley's Commercial Law: Text, Cases, and Materials*. 6th Edition, Oxford University Press, 2020

GOODE, R., MCKENDRICK, E. *Goode and McKendrick on Commercial Law*. 6th Edition. Uk: Penguin, 2021

PHILLIPS, J. M., HIGGINS, I., HANKE, R. *Byles on Bills of Exchange and Cheques*. UK: Sweet & Maxwell Ltd, 2019

4. Odborné články

ARABASZ, J., BOGUSKÝ, P. *Akcesorita zajištění dle Nejvyššího soudu – z dobrého sluhy zlým pánem*. Právní rozhledy, 2016, č. 5

BEZOUŠKA, P. *Akcesorita zástavního práva a její praktické důsledky*. Právní rozhledy, 2021, č. 4

DERKA, L. *Využití zajišťovacích směnek v podnikatelské činnosti*. Komorní listy, 2011, č. 3

DOBEŠ, M. *Souběžné a postupné vymáhání směnečné a směnkou zajištěné pohledávky*. Právní rozhledy, 2017, č. 19

KOTÁSEK, J. *Směnečné rukojemství*. Právní rozhledy, 2000, č. 4

KOTÁSEK, J. *Směnka a její kauza*. Právní rozhledy, 1997, č. 12

KOVAŘÍK, Z. *Úskalí směnečného rukojemství (1. část)*. Bulletin advokacie, 2002, č. 11-12

KOVAŘÍK, Z. *Vybrané otázky převodů směnek*. Evropské právo, 2002, č.10.

KOVAŘÍK, Z. *Placení směnky a námítky s tím spojené*. Bulletin advokacie, 2004, č. 5

KOVAŘÍK, Z. *Zajišťovací směnky a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí*. Soudní rozhledy, 2004, č. 8

PATĚK, D. *Paušalizovaná náhrada škody a smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 2017, č. 21

RICHTER, T. *Zajištění dluhů podle nového občanského zákoníku – základní otázky a obecná úprava*. Obchodněprávní revue, 2013, č. 7-8

ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015

TELEC, I. *Zlá víra*. Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8

5. Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový

The Bills of Exchange Act 1882

6. Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2021, sp. zn. 29 Cdo 3204/2019-I

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2021, sp. zn. 29 ICdo 96/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4432/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2644/2018

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 8 Cmo 176/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4410/2015
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2017, sp. zn. 32 Cdo 4557/2016
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 11. 2017, sp. zn. 101 VSPH 879/2016
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1155/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 476/2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3490/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. 23 Cdo 2239/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 32 Cdo 2031/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sp. zn. 21 Cdo 828/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2690/2012
Nález Ústavního soudu sp. zn. IV.ÚS 376/11, ze dne 14. 1. 2013
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2564/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2035/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 29 Cdo 806/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2031/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4395/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010 sp. zn. 21 Cdo 3173/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2878/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2010, sp. zn. 20 Cdo 2080/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2009, sp. zn. 7 Tdo 1012/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4956/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2009 sp. zn. 32 Cdo 1434/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4722/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3727/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2387/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Odo 1343/2006
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. 5 Cmo 487/2008
Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 933/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2008 sp. zn. 23 Cdo 5280/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4945/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 26 Odo 371/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2007 sp. zn. 33 Cdo 2637/2008
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 7 Tdo 1138/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2265/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2006, sp. zn. 32 Odo 473/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2006 sp. zn. 21 Cdo 681/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1348/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1198/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2006, sp. zn. 21 Cdo 190/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. 21 Cdo 2952/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 563/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 32 Odo 266/2003
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 2004, sp. zn. 5 Cmo 242/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2004, sp. zn. 32 Odo 21/2002
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2559/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 896/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 296/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2002, sp. zn. 33 Cdo 1171/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 957/2001
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2001, sp. zn. 29 Cdo 2606/2000
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2000, sp. zn. 31 Cdo 2851/99
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 1998, sp. zn. 5 Cmo 14/97
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 4. 1996, sp. zn. 5 Cmo 131/95
Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. 1. 1942, sp. zn. Rv II 469/41 [Vážný 18172]
Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 19. 2. 1936, sp. zn. Rv I 138/36 [Vážný 14967]
Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 16. 3. 1934, sp. zn. Rv I 338/34 [Vážný 13370]
Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 3. 1933, Rv I 472/33 [Vážný 12468]

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 7. 1931, sp. zn. Rv II 397/31 [Vážný 10921]

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 4. 1930, sp. zn. Rv I 4/30 [Vážný 9812]

7. Zahraniční judikatura

Williams and Glyn's Bank Ltd. v. Belkin Packaging Ltd., 1983 CanLII 146 (SCC), [1983] 1 SCR 661

Miller Associates v. Bennington [1975], Supreme Court of New South Wales

Arab Bank Ltd v Ross [1952] 2 Q.B. 216

McLean v Clydesdale Banking Co. [1883] 9 App. Cas. 949

Jones v Gordon [1877] 2 App Cas 616, House of Lords

8. Seznam ostatních zdrojů

United Nations Commission On International Trade Law. *United Nations Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes* [online]. New York, 1988. [cit. 20. 4. 2022].

Dostupné z: https://uncitral.un.org/en/texts/payments/conventions/bills_of_exchange.

Krycí směnka

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na téma krycí směnky, v současnosti praxí a judikaturou označované jako zajišťovací směnka. Cílem diplomové práce je kvalifikovaná odpověď na otázku, zda má krycí směnka zajišťovací povahu, nebo se jedná o utvrzovací institut. S tím souvisí další otázka, jestli je ospravedlnitelné nazývat tento institut zajišťovací směnkou. K dosažení cíle diplomové práce jsou analyzovány dílčí vlastnosti krycí směnky, které poskytují podklad pro kvalifikovanou odpověď na výzkumnou otázku.

Práce je členěna do osmi kapitol. K objasnění směnečných souvislostí slouží stručný historický úvod v první kapitole. Významným přínosem této práce je srovnání úpravy tuzemské krycí směnky s anglosaskou krycí směnkou, včetně výkladu o odlišnostech při nabývání směnky. Pro předporozumění jsou v druhé kapitole představeny obecné směnečné koncepty anglosaského směnečného práva.

Právní úprava krycí směnky je kombinací směnečného a závazkového práva. Směnečné abstraktnosti je věnována třetí kapitola. Naproti směnečné abstraktnosti stojí dvě vlastnosti typické pro obecné zajištění dluhu, akcesorita a subsidiarita. Ve čtvrté kapitole je pojednáno o akcesoritě, která je jádrem závazkové konstrukce krycí směnky. Párovou vlastností doplňující závazkovou povahu krycí směnky je subsidiarita, které je věnována pátá kapitola. Poznatky z předchozích kapitol jsou dále porovnávány s obecným zajištěním a utvrzením dluhu v rámci šesté kapitoly zaměřené na utvrzovací povahu krycí směnky. Šestá kapitola obsahuje argumentaci k odpovědi na výzkumnou otázku, tedy že krycí směnka je především utvrzením dluhu. Výjimečné situace, kdy je krycí směnka spíše zajištěním dluhu, jsou rozebrány v sedmé kapitole. Zde je také dovozeno, že institut krycí směnky není dále vhodné označovat jako zajišťovací směnka. Ke sporným situacím dochází při realizaci náhradního uspokojení z krycí směnky, proto je osmá kapitola věnována převodu krycí směnky. Součástí osmé kapitoly je rozbor aktuální směnečné kauzy na téma osamostatnění krycí směnky, na kterou jsou aplikovány poznatky z předchozích kapitol. Závěr obsahuje nejdůležitější úvahy této práce.

Klíčová slova: krycí směnka, zajišťovací směnka, utvrzení dluhu, zajištění dluhu

Cover promissory note / Cover bill of exchange

Abstract

The diploma thesis focuses on the topic of a cover promissory note (also meant cover bill of exchange), currently referred to as a secured promissory note in practice and jurisprudence. The aim of the thesis is to provide a qualified answer to the question of whether the cover promissory note is of a secured nature or whether it is a consolidation instrument. This raises the further question of whether it is justified to call this instrument a secured promissory note. To achieve the aim of the thesis, the sub-features of the cover promissory note are analysed, which provide the basis for a qualified answer to the research question. The thesis is divided into eight chapters. A brief historical introduction in the first chapter serves to clarify the promissory note context. A significant contribution of this thesis is a comparison of the treatment of the domestic cover promissory note with the Anglo-Saxon cover promissory note, including an explanation of the differences in the acquisition of the promissory note. For background, the second chapter introduces the general promissory note concepts of the Anglo-Saxon promissory note law.

The law of the cover promissory note is a combination of the law of bills of exchange and the contract law. The abstractness of the cover promissory note is dealt with in the third chapter. In contrast to the cover promissory note abstractness are two features typical of general security for debt, accessory and subsidiarity. The core of the contract construction of the cover promissory note is the accessory, which is the subject of the fourth chapter. A pair feature accompanying the contract nature of the cover promissory note is subsidiarity, which is the subject of the fifth chapter. The insights from the previous chapters are further compared with general security and debt consolidation in chapter six, which focuses on the consolidating nature of the cover note. Chapter six provides the argumentation to answer the research question, i.e. that the cover promissory note is primarily a debt consolidation. The exceptions in which the cover promissory note is more of a security for debt are discussed in the seventh chapter. It is also argued that it is not appropriate to refer to the instrument of the cover promissory note as a security promissory note. Disputable situations arise when the substitute performance of the cover promissory note is exercised, and therefore the eighth chapter is devoted to the transfer of a cover promissory note. The eighth chapter includes an analysis of a current case about the independence of the cover promissory note, to which the findings of the previous chapters are applied. The conclusion encloses the most important results of this thesis.

Key words: cover promissory note, security promissory note, consolidation, security